

De leden van de Stijkelgroep die op "Westduin" begraven zijn:

Allereerst noemen we de 32 leden die op 4 juni 1943 in Berlijn/Tegel werden Gefusilleerd:
(Volgorde naar tijd van fusillering)

- 8.05 Johan Aaldrik Stijkel
geb. 8 okt. 1911 in Rotterdam.
- 8.11 Comelis J. Gude
geb. 24 april 1916 in Soerabaja
- 8.15 Comelis Drupsteen
geb. 17 febr. 1913 in Zwolle
- 8.19 Willem A. Helmers
geb. 12 juli 1917 in Soerabaja
- 8.24 Jan F. Helmers
geb. 23 april 1910 in Hengelo
- 8.30 Maarten Hoek
geb. 20 febr. 1917 in Katwijk aan Zee
- 8.34 Arie van der Plas
geb. 18 april 1899 in Katwijk aan Zee
- 8.39 Willem van der Plas
geb. 22 aug. 1896 in Katwijk aan Zee
- 8.42 Hendrik Dirk Stephaan Hasselman
geb. 22 sept. 1880 in Zoele
- 8.47 Jean P. Bolten
geb. 17 febr. 1883 in Den Haag
- 8.51 Pieter de Koning
geb. 10 jan. 1919 in Naaldwijk
- 8.54 Jacobus C. Thomas
geb. 21 aug. 1909 in Utrecht
- 8.59 Hendrik Ero
geb. 10 juli 1886 in Zaandijk
- 9.04 Barend Davidsen
geb. 10 mei 1907 in Zwolle
- 9.08 Jacob Naber
geb. 31 mei 1920 in Maarssen
- 9.11 Johannes G. Vrolijk
geb. 30 april 1920 in Zwijndrecht
- 9.18 Hermanus P.C. Zanen
geb. 28 maart 1893 in Den Haag
- 9.23 Rudolf E. Gostelie
geb. 3 juli 1905 in Den Bosch

- 9.27 Bartholomeus H. Bloembergen
geb. 12 maart 1905 in Den Haag
- 9.32 Gerardus J.M. van der Marel
geb. 18 febr. 1917 in Den Haag
- 9.37 Johan J.F. de Vries
geb. 13 juni 1915 in Vlissingen
- 9.41 Hendrik G. Stoppendaal
geb. 7 febr. 1916 in Den Haag
- 9.46 Willem Wagenaar
geb. 24 mei 1919 in Nijmegen
- 9.51 Cornelis J.L. Wolzak
geb. 14 dec. 1914 in Batavia
- 9.55 Evert Honing
geb. 9 nov. 1914 in Koog a/d Zaan
- 10.01 Pieter de Jong
geb. 6 nov. 1912 in Haamstede
- 10.06 Jan Groot
geb. 5 maart 1893 in Wormerveer
- 10.10 Pieter A. Smit
geb. 25 sept. 1913 in Kaag a/d Zaan
- 10.14 Dick de Vries
geb. 10 juni 1915 in Koog a/d Zaan
- 10.19 Jan Neuteboom
geb. 29 april 1903 in Hoorn
- 10.23 Jacobus A. Lotgering
geb. 7 jan. 1886 in Meppel
- 10.28 M. Hes
geb. 15 dec. 1903 in Amsterdam

Dan volgen hieronder de namen (in alfabetische volgorde) van de elf slachtoffers, die op ander wijze in Duitsland zijn omgekomen:

1. Jean C. Baud
geb. 16 juli 1919 in Arnhem
overleden 15 juni 1944 te "Sonnenburg" bij Kstrin.
2. Louise U. Ero Chambon
geb. 11 febr. 1891 in Sanillac (Frankrijk)
overleden 31 dec. 1944 in het conc. kamp "Ravensbrck".
3. J. van Hinte
geb. 20 maart 1890 in Purmerend
overleden (vermoedelijk) gebr. 1945 in conc. kamp "Bergen Belsen"
4. August van der Honert
geb. 15 okt. 1886 in Amsterdam
overleden 7 febr. 1945 in het conc. kamp "Sachsenhausen"

5. Cornelis A. Jelier
geb. 30 dec. 1901 in Groningen
overleden (vermoedelijk) febr. 1945 in conc. kamp "Bergen Belsen"
6. Hendrik Kuipers
geb. 11 maart 1899 in Emmen
overleden maart 1945 in conc. kamp "Sachsenhausen"
7. Jahannes J. Moret
geb. 29 sept. 1880 Rotterdam
overleden (vermoedelijk) in 1945 in conc. kamp "Oraniënburg"
8. Pieter Mulder
geb. 2 febr. 1900 in Dirksland
overleden in Buch bij Berlijn (in een ziekenhuis aan een natuurlijke dood gestorven)
9. Johan R. Renkema
geb. 16 okt. 1919 in Den Haag
overleden 12 okt. 1944 in Liegnitz (Legnica)
10. Alexander W.K. Tamson
geb. 25 febr. 1883 in Den Haag
overleden 26 nov. 1943 in "Sonnenburg" bij Kstrin
11. Nico Wagenaar
geb. 20 nov. 1914 in Rotterdam
overleden 7 jan. 1945 in conc. kamp "Bergen Belsen"

Tenslotte de namen van de vier die na de bevrijding uit Duitsland terugkeerden (alle vier zijn dit ogenblik - mei 1975 - nog in leven):

Mevr. W.S. Van Deth, Den Haag
Mevr. W. van Hinte - de Bruin, Zaandam
Mevr. R. Lotgering - Hillebrand, Amsterdam
H. Glazenburg, Haarlem.

De Stijkelgroep
Deel 1
Door: W.A. Brug

Totaal aantal leden van de Stijkelgroep die werden berecht:

Gefusilleerd in Berlijn/Tegel : 32
Op andere wijze omgekomen : 11

Op "Westduin begraven : 43
Teruggekeerd : 4

Totaal : 47

Op 4 juni 1943 klonken in Berlijn/Tegel tussen acht en tien uur 's morgens de schoten die een einde maakten aan het leven van 32 leden van de "Stijkelgroep". Zij werden in hun laatste ogenblikken bijgestaan door de gevangenispredikant Dr. Harald Poelchau. Zij werden één voor één doodgeschoten. De meesten hadden verzocht niet te worden geblinddoekt.

Dr. Poelchau heeft hen tot het laatste begeleid voorzover zij Protestant waren. De Rooms katholieken werden door R.K. geestelijke bijgestaan.

Geen klaagtoon kwam over hun lippen.

Ook geen woord van haat of verbittering.

Toen zij voor het vuurpeleton stonden begon n van de mannen plotseling Het Wilhelmus te zingen, en alle anderen zongen mee.

De stoffelijke resten van de 32 gefusilleerden werden ter aarde besteld in Döbaritz. Na mei 1945

lag dat in de Russische zone. Na langdurige onderhandelingen werden zij in 1947 naar de Franse sector van Berlijn overgebracht en vandaar in twee groepen naar Nederland.

THANS RUSTEN ZIJ OP DE BEGRAAFPLAATS "WESTDUIN" IN DEN HAAG, WAAR ELK JAAR DOOR HET DAARTOE INGESTELDE COMITÉ TWEEMAAL EEN HERDENKING WORDT GEORGANISEERD.
DE NEDERLANDSE DRIEKLEUR WAAIT ER DAG IN DAG UIT HALFSTOK.

IN DE HAAGSE WIJK "DUTTENDEL" WERD DE NAAMGEVER VAN DE GROEP MET EEN "HAN STIJKELPLEIN" GEËERD.

Wat was dat voor een Groep, die Stijkelgroep?

Wie was die Stijkel?

En wie waren die ander mannen die voor het vuurpeleton stonden en wat hadden ze gedaan?

HAN STIJKEL was een jong academicus, die in Nederland een verzetsgroep leidde. Hij ontwierp bovendien plannen voor een alles overkoepelende organisatie van verzetsgroepen omdat hij inzag, dat er gecoördineerd moest worden opgetreden.

Op 2 april 1941 gingen hij en een aantal van zijn medeverzetstrijders met enkele rapporten, die waren gemaakt ten behoeve van de Nederlandse regering in Londen, naar de haven van Scheveningen, van waar men dacht naar Engeland te kunnen ontsnappen. Door verraad werden zij bij de haven gearresteerd. In de dagen die volgden werden ook anderen die met Stijkel hadden samengewerkt gearresteerd en in het "ORANJE HOTEL" in Scheveningen opgesloten.

HAN STIJKEL was geboren op 8 oktober in Rotterdam.

Toen op de vroege morgen van 10 mei 1940 de oorlog uitbrak, woonde hij met zijn vader en een huishoudster (zijn moeder was in 1938 overleden) in het pand Haagsestraat 113 in Den Haag.

Al in 1939, toen de Duitsers Polen hadden aangevallen en Stijkel zag en begreep wat Hitler wilde, had hij rekening gehouden met de mogelijkheid van een oorlog tussen Duitsland en Nederland en plannen ontworpen voor een eventueel noodzakelijk verzet.

Zowel op de Mulo als later op de H.B.S. in Rotterdam was hij een stille leerling, die echter uitmuntte door een heldere studiekop en later, in Amsterdam, de aandacht trok van de hoogleraren van de V.U., waar hij o.a. Letteren studeerde. Zijn wetenschappelijke studies vonden hun bekroning in een drietal buitenlandse onderscheidingen.

In allerlei kringen had Stijkel zijn verbindingen, en dat stelde hem in staat om kort na het beëindigen van de vijandelijkheden, op 15 mei 1940, de stoot te geven tot daadwerkelijk verzet. Het gelukte hem om in korte tijd de grondslag te leggen voor een perfect georganiseerde verzetsgroep, die de medewerking kreeg van allerlei Nederlandse deskundigen op het gebied van leger, vloot en binnenlandse bestuur.

Op 10 mei 1940 was het eerste wat hij deed een bezoek brengen aan het Engelse gezantschap aan het Westeinde in Den Haag. Men kende hem daar al en ondanks het feit dat het gebouw bijzonder goed werd bewaakt, werd hij onmiddellijk toegelaten tot de gezant, Sir Neville Bland. Hij wilde weten of de Nederlanders in hun strijd tegen de Duitsers op Engelse steun konden rekenen, maar uiteraard kon men hem op die dag op die vraag geen bevredigend antwoord geven.....

Nadat hij het Engelse gezantschap verlaten had ging Stijkel op bezoek bij Colijn en legde hem een schema voor voor een eventuele ondergrondse organisatie. "Je plannen zijn vatbaar voor nadere bespreking", zei Colijn tegen hem, "Maar het is nog te vroeg om ze te gaan uitwerken. Blijf met mij in contact."

Diezelfde dag zocht Stijkel ook nog contact met generaal Reynders, en toen de Nederlandse troepen na vijf dagen de wapens moesten neerleggen, was Stijkel met zijn voorbereidende taak klaar. Van toen af benutte hij zijn organisatorische talenten volledig voor het organiseren en leiden van de eerste grote verzetsgroep in Nederland.

Na de meidagen.

Het staat vast, dat Stijkel, nadat de Duitsers ons land bezet hadden, maatregelen heeft getroffen om via de radio contact met Londen te krijgen.

En werkelijk hebben hij en Gude door middel van een zendertje verbinding met Londen gehad, tenminste, dat meenden ze, maar nog altijd is het niet zeker of het werkelijk wel een verbinding met "Londen" was, en of niet toen al, direct bij het begin van hun pogingen, de Duitse contraspionage er tussen zat.....

Maar omdat er direct na de meidagen in Londen een grote chaos heerste (denk b.v. aan de "Battle of Britain!"), heeft dit contact geen enkel resultaat gehad, in ieder geval in het begin niet. Misschien hebben de eerste uitzendingen van Gude niet eens hun doel, Londen, bereikt.

Op zeker ogenblik viel het zendertje van Gude uit. Nu kende Gude, die naast z'n zendactiviteiten ook erg actief was met pogingen jonge Nederlandse officieren naar Engeland te laten uitwijken, Jhr. Baud. Die wist weer een mogelijkheid iemand te vinden die over een nieuwe zender beschikte. Die man was Drupsteen. Hij was een ervaren radioman en in dienst bij de Haagse politie. Als zodanig beschikte hij over een politiezendertje. Hij had reeds contact met Engeland toen hij voor de eerste keer met Stijkel in aanraking kwam. Direct zag men na het eerste contact in hem de man die de organisatie goede diensten zou kunnen bewijzen. Regelmatig trok hij er in de "spruren", wanneer de Nederlanders zich officieel niet in de open lucht mochten ophouden, op uit om van een bootje uit, als een argeloze visser, uit te zenden. Dan weer eens hier, dan weer eens daar, ergens op n van de vele uitgestrekte plassen in het Hollandse landschap.

Maar ook nu bleef men van officiële Nederlandse zijde doof voor de herhaalde oproepen van Drupsteen/Stijkel.

Maar plotseling deelde Drupsteen op een avond aan Stijkel mee, dat er zich een officiële stem door de ether had gemeld! "Londen" vroeg naar gedetailleerde gegevens omtrent het door Stijkel georganiseerde verzet, maar Stijkel was niet overtuigd van de juistheid en authenticiteit van het contact. Hij wilde de reeds verzamelde berichten en het schema van zijn organisatie alleen in code verzenden en zocht daartoe contact met Luitenant Kolonel J.P. Bolten, die bekend was met de code van G.S. 111 de Inlichtingendienst van de toenmalige Nederlandse Generale Staf. "Londen" ging er mee accoord dat Bolten zou worden ingeschakeld en Stijkel was nu overtuigd van de authenticiteit van de contactman in Londen.

Later is er toch twijfel gerezen of het inderdaad wel "Londen" is geweest, dat zich periodiek op het zendertje van Drupsteen meldde. Meer en meer helt men over naar de mening dat er ook toen, zoals wellicht reeds eerder in het geval van het zendertje van Gude, verraad in het spel is geweest. Bevreemding heeft het b.v. gewekt, dat, volgens de radio-uitnodiging, Stijkel en Gude alleen in Londen welkom zouden zijn mits zij in het bezit zouden zijn van voldoende spionage materiaal. Indien dit het geval was, zou een Britse torpedojager uitvaren om het tweetal in volle zee op te komen pikken.

In vele plaatsen in het land had de Stijkelgroep een kern van vooraanstaande Nederlanders, die inlichtingen verzamelde en die zich ook tot taak stelde om het bestuur in handen te nemen en orde en gezag te handhaven indien de Duitsers zich zouden moeten terugtrekken.

Zó zou o.a. ook voorkomen kunnen worden dat er een "bijltesdag" zou komen. Ook waren er plannen dat deze kernen tot actief verzet zouden kunnen overgaan. Dat laatste zou er voornamelijk van afhangen van wat "Londen" in dit verband zou adviseren en in welke vorm gewapende steun van buitenaf zou kunnen worden gegeven.

Gude had al relaties met de O.D. (Ordedienst) voorbereid en het is bekend dat Stijkel zich in die dagen tegenover vreemden zelfs mrdan eens heeft laten ontvallen: "De O.D. is de ruggegraat van mijn organisatie".

Als niet-militair had Stijkel steeds op het standpunt gestaan dat alle organisatie met een militaire inslag zoals b.v. de O.D. beoordeeld dienden te worden door nog actief dienende of gepensioneerde legerdeskundigen. Vandaar ook, dat het militaire onderdeel van zijn goed en groots opgezette organisatie in handen was van figuren als generaal Hasselman, overste Bolten, e.d. Omzichtig en voorzichtig werd de organisatie steeds verder uitgebouwd. Nauwgezet werd iedereen die toe wilde treden getest, maar het duurde niet lang of ook hier verscheen de moderne "Judas".....

PLANNEN VOOR HET VERTREK NAAR ENGELAND

Intussen bleef Drupsteen onvermoeid in contact met "Londen".

En op een avond kwam plotseling het verlossende woord uit de ether: Stijkel werd met een aantal van zijn medewerkers voor persoonlijk overleg met de hoogste Nederlandse regeringsautoriteiten in Londen verwacht. Men zou moeten proberen met een vissersboot uit te varen en dan zou men in volle

zee door een Nederlandse onderzeeër worden opgepikt. Wél was nodig dat er veel spionage-materiaal zou worden meegebracht, werd er aan toegevoegd.....Dat laatste bevreesdde Stijkl wél, en ook rees toen de twijfel aan de betrouwbaarheid van het contact, maar desondanks werden er nu serieuze plannen gemaakt voor de overtocht. En de documenten die naar Engeland mee zouden reizen werden voorlopig ondergebracht onder de vloer van de woning van Stijkl aan de Haagsestraat.

Agent Hoek, Katwijker van geboorte, zorgde voor scheepsruimte, De Gebr. van de Plas uit Katwijk zouden met hun schip de KW. 133 het transport verzorgen, en als datum werd afgesproken de nacht van 1 op 2 april 1941.

Han zei tegen zijn vader, dat hij voor een paar dagen rust naar Amsterdam wilde (hij had daar immers gestudeerd, zodat vader wel geen argwaan zou krijgen), maar de heer Stijkl Sr. voelde intuïtief dat het niet waar was wat Han hem vertelde. Hij vroeg echter niet verder en Han begaf zich op weg naar het huis van Gude aan de Harstenhoekweg, z'n ondergang tegemoet.....
Daarna trok het tweetal naar het huis van Hoek aan de Vuurbaakstraat, dat als verzamelpunt was gekozen.

De spionage-gegevens die meegenomen zou worden waren opgeborgen in een koffer. Lang en breed is er toen over gesproken of men de koffer nu wl of niet mee zou nemen.

Stijkl stelde nog voor hem achter te laten en n van de vier aanstaande Engelandvaarders heeft toen nog geprobeerd de koffer, waarin zich o.a. tekeningen van fabriekscomplexen "Wehrmachtswerke" en de door Bolten verzorgde codes bevonden, op een bepaald adres achter te laten, maar toen dat uiteindelijk toch niet lukte, werd besloten de koffer toch maar mee te nemen.

DE STIJKELMENSEN ZATEN NIET ALLEEN IN DEN HAAG.

Bij het lezen van de lijst van de mensen die in het kader van het Stijklproces zijn gearresteerd valt op, dat er ook nog al wat namen worden genoemd van personen uit de Zaanstreek en Amsterdam.

Het was moeilijk uit te vinden hoe dat verband tussen Den Haag en Zaanstreek/Amsterdam in elkaar zat, maar na een tweetal gesprekken met mevr. Lotgering-Hillebrand in Amsterdam werd het toch wel iets duidelijker.

Laten vooropstellen, dat de naam "Stijklgroep" niet bij de groep zelf is ontstaan. Weleer krijgen we de indruk, ook door de betrokkenen zelf bevestigd, dat de Duitsers bijna volkomen willekeurig (maar toch niet helemaal) gewoon een aantal voor spionage gearresteerden in één proces hebben samengevoegd, vooral ook met de bedoeling er een groot proces van te maken met de bedoeling het tot een waarschuwing te doen zijn voor al diegenen die van plan zouden zijn zich tegen de bezetter te verzetten.

Merkwaardig is dan nog wél, dat het proces en de veroordeling in het geheel niet door de Duitsers zijn bekend gemaakt. Wel drongen de geruchten via familieleden en kennissen tot een beperkte kring door en na het ten uitvoer leggen van het vonnis is er wel in de illegale pers over geschreven, en ook verschenen er min of meer vage berichten in enkele bladen van de vrije wereld (zie verderop in deze artikelenreeks), maar dat de Duitsers het proces gebruikt hebben als een waarschuwing voor anderen, kan beslist niet met de stukken bewezen worden. Maar nu eerst een samenvatting van wat Mevrouw Lotgering-Hillebrand vertelt.

Tijdens de oorlog was ik voedsel-adviseuse bij de Unilever in Rotterdam. In die functie trok ik veel het land in om mijn werk te doen in kantines van grote bedrijven etc. En van de mensen van de Reclame afdeling van de Unilever, die in Den Haag woonde (ik denk achteraf dat hij bij de O.D. aangesloten was), vroeg mij of ik tijdens mijn werk mijn ogen en oren goed de kost wilde geven om te proberen bij bedrijven als Fokker en Ford in Amsterdam het n en ander te weten te komen wat van belang zou kunnen zijn voor de Geallieerden.

Mijn man, die in het kader van het Stijklproces in Berlijn is gefusilleerd, werkte toen al illegaal in een andere groep. Toen ik het verzoek van de man van Unilever kreeg, heb ik er dadelijk met mijn over gesproken. We hebben dat niet hier in huis gedaan, want je kon natuurlijk nooit weten hoe je toch afgeluisterd zou kunnen worden, maar we hebben dat al wandelende op het nog onbebouwde stuk grond hiertegenover mijn huis gedaan (B. Zweerskade). Mijn man ging geheel mee akkoord dat ik aan het verzoek zou voldoen en we spraken af dat we elkaar niets of in ieder geval zo weinig mogelijk van onze wederzijdse illegale werkzaamheden zouden vertellen. We wisten en begrepen dat we erg voorzichtig zouden moeten zijn.

Pas later in de gevangenis heb ik de naam Stijkl voor het eerst gehoord. We hebben dus ook beslist niet onder die naam in de oorlog gewerkt. De Duitsers hebben eenvoudig een aantal

gevangenen, die van spionage werden verdacht, met de mensen die in het kader van de Stijkelgroep in Den Haag waren gepakt, op n hoop gegooid om zodoende een groot proces te kunnen krijgen.

JAN NEUTEBOOM uit Koog aan de Zaan (gefusilleerd) bracht ook gegevens bij mij, die naar Rotterdam moesten worden doorgegeven. Soms waren het papieren, soms mondelinge berichten. Ik vervoerde die papieren onder het mom van drukproeven en drukwerk voor de Unilever was. Ik weet niet wat er ingestaan heeft, want het zat in gesloten enveloppen en ik maak nooit post van anderen open! (Dit argument voor mijn nietsweten heb ik later ook steeds tegen de Duitsers proberen uit te spelen). Ik nam de boodschappen mee naar Den Haag als ik daar voor het n of ander moest zijn en gaf ze dan aan de bovengenoemde reclameman van Unilever door, die ze zo spoedig mogelijk zelf naar Rotterdam bracht. Ze waren dan nog die zelfde morgen in Rotterdam, en dat was in die tijd sneller dan de gewone post.

In ieder geval zijn er onder die papieren een keer vliegtuigplannen geweest, dat weet ik zeker. Ik had ze bij Fokker doorgekregen.

Enkele dagen na de arrestatie in Den Haag werd ik hier in hetzelfde huis waar ik nu nog woon gearresteerd en naar Scheveningen gebracht. Ik weet nog dat ik drie dagen de tijd had om te bedenken wat ik bij het ergste verhoor allemaal zou liegen.

Tegelijk met de anderen werden we naar Berlijn vervoerd. Van processen herinner ik me vrijwel niets meer, maar ik weet nog wel dat we in groepjes naar het proces gingen en dat bij de uitspraak de hele groep aanwezig was. Iedere naam werd toen afzonderlijk genoemd en daarna werd de veroordeling afgeroepen. Ik was de enige van de vier dames die de doodstraf kreeg. Er werd bij gezegd: we hebben wel geen bewijzen tegen haar, maar ze is een intelligente vrouw, dus moet ze wel geweten hebben wat ze deed (!). Bovendien is ze (door haar radio-werk en door haar kookboeken) een bekende vrouw in Nederland, en dus zal het in het land goed indruk maken wanneer ze terdoodveroordeeld wordt.

Het was een showproces: de rechters waren er van tevoren van overtuigd dat we schuldig waren en dat we de doodstraf hadden verdiend. De meesten interesseerden zich hoegenaamd niet voor de gang van het proces. De n zat tijdens de procesdagen vrijwel voortdurend de kant te lezen en een ander deed kennelijk in de rechtszaal zijn correspondentie af. De verveling straalde van hun gezichten af.

De executie van de terdoodveroordeelden is lang uitgesteld, omdat men in Duitsland hoop had om ons te kunnen uitwisselen tegen in Geallieerden handen gevallen Duitse duikboot-commandanten. Die onderhandelingen daarover zijn echter nauwelijks op gang gekomen en uiteindelijk zijn de executies op persoonlijk bevel van Hitler zelf uitgevoerd. Hij wilde dat er een voorbeeld werd gesteld met het oog op het steeds groeiende verzet in Nederland.

Ds. Poelchau zei er na de oorlog van: Man hat sich viel Mühe gegeben für diese Holländer, aber der Führer hat nicht gewollt: Mijn doodvonnis is nooit officieel ingetrokken, maar later heb ik wel gezien dat op mijn papieren met rode inkt was aangetekend: Das Urteil ist ausgesetzt.

Merkwaardig is nog wèl, dat ik tijdens mijn gevangenschap nog vrij veel contact met mijn man heb kunnen hebben. Er waren altijd wel bewakers of bewaaksters die boodschappen wilden overbrengen.

Toen we 25 jaar getrouwd waren stuurde mijn man mij een crucifix met twee voorstellingen van de Mater Dolorosa, gemaakt van zeep. Ook kreeg ik van hem kleine schilderijtjes, ingekrast in stukjes zeep.

Ik van mijn kant stuurde hem door mijzelf gemaakte handwerkjes, zelfgemaakte speelkaarten en dobbelstenen van oude stukjes brood.

(Deze voorwerpen waren op de tentoonstelling in Den Haag mei 1975 te zien)

Ook twee dagen vóór de executie heb ik nog contact met mijn man gehad. We hebben toen zelfs samen een ogenblik met elkaar kunnen praten. Dat was op woensdag. Op donderdag kwam het bericht dat de gratieverzoeken waren afgewezen. (Ikzelf heb pertinent geweigerd om gratieverzoek in te dienen ik wenste van de vijand niets te accepteren...) Hitler had persoonlijk het bevel tot executie gegeven.

DE STIJKELGROEP. door W.A.Brug.
(DEEL III)

HET ILLEGALE WERK VAN J.A. LOTGERING.

De heer Lotgering hield zich in hoofdzaak bezig met het samenbrengen van mensen die geheime zenders hadden en zij die zenders wilden gebruiken. Hij bemiddelde meer dan eens tussen het Noorden (Friesland) en het Westen (Noord Holland).

Ook verzamelde hij gegevens van militair belang met de bedoeling die naar de Geallieerden door te spelen. In dit verband werkte hij o.a. samen met een zekere heer Tanis uit Amsterdam en met diens zwager Mr. M. Hes (gefus.). Door zijn werk zag de heer Lotgering allerlei dingen, die voor de Engelsen b.v. interessant zouden zijn.

Verder heeft hij zich ook belast met de verzorging van levensmiddelenkaarten, levensmiddelen en geld voor onderduikers.

(Het woord "onderduiker" was nog niet uitgevonden, maar bepaalde mensen begonnen wel al "zoek te raken".....)

Het illegale werk van de heer Lotgering is, ook na zijn arrestatie, nooit bij de Duitsers bekend geworden. Hij is gearresteerd, omdat men wist dat hij wel eens iets voor zijn vrouw gedaan had. Op zekere dag n.l. ,toen mevr. Lotgering weer eens stukken had gekregen, die naar Den Haag moesten, hoorde zij dat ze de volgende dag nu net niet in Den Haag of Rotterdam verwacht werd, maar dat er voor haar iets te doen was in Oss. De heer Lotgering bood toen zijn vrouw aan, dat hij, de betreffende stukken naar Den Haag zou brengen. Zo kwam hij in aanraking met de contactman van zijn vrouw. En toen die enige tijd later gearresteerd werd, heeft hij namen genoemd van mensen die hij uit het illegale werk kende. (Men had hem vermindering van straf beloofd en dat had hij geloofd). Arrestatie volgde spoedig.

Wat betreft de gegevens van militair belang, waarvan hierboven sprake was, kan als vrij zeker worden aangenomen, dat o.a. ook gegevens betrof omtrent het vliegveld Soesterberg.

CONTACT MET DE ORDEDIENST.

Een zekere heer Westerveld was lid van de directie van Unilever. Naar hem is later een bepaalde verzetsgroep Westerveld genoemd. Volgens wat wij er van weten, was deze Westerveld ook een van de kopstukken van de O.D. Waarschijnlijk gaf hij o.a. opdrachten tot 1 spionage e.d. aan Mr. Dr. van Sloten, die ook bij de Unilever werkte en als zodanig nogal eens een beroep deed op mevr. Lotgering, die immers ook bij de Unilever werkte, en naar deze van Sloten gingen de meeste gegevens die mevr. Lotgering tijdens en bij haar werk te weten kon komen.

Er werd door allerlei mensen bij Unilever wel meer illegaal werk gedaan. Men hielp o.a. bij de financiering van de hulp aan onderduikers en over het algemeen kan men zeggen, dat de bodem bij de Unilever rijp was voor zulk werk, omdat de meeste topfiguren van de Unilever nogal sterk anti-Duits waren.

De contacten via de Zaan liepen voornamelijk over de heer E.Honig, die in Koog a/d Zaan woonde. Tot zijn medewerkers behoorde o.a. ook de Jong, die van zijn beroep drukkeruitgever was.

Op zekere dag werd van Sloten gearresteerd, en omdat hij bij zijn verhoor namen noemde (om de boven vermelde reden), kwam de hele zaak aan het rollen. En zó ver ging het geloof van Sloten in de goedheid en betrouwbaarheid van de Duitsers (maar wie kende hen toen al wel? Er waren nog geen grote processen geweest en er waren vrijwel nog geen doodvonnissen geveld.....), dat hij, van Sloten, tegen de in Scheveningen binnengebrachte gevangenen zei: "De Duitsers weten alles al, vertel jullie ook maar alles wat je weet, want ik heb het ook al verteld"

(Van Sloten is later in een groep van 72 man in het kader van het grote O.D. proces gefusilleerd).

Later is gebleken, dat van Sloten gearresteerd was met vijf revolvers bij zich. Alleen al dit was voor de Duitsers voldoende om hem ter dood te veroordelen, en ze zullen hem waarschijnlijk niet al te veel gevraagd hebben over eventueel ander illegaal werk of illegale contacten. Maar zijn vertrouwen in de Duitsers en zijn geloof dat hij door te praten nog allerlei zou kunnen redden, heeft hem waarschijnlijk parten gespeeld.....

HET VERRAAD VAN DE STIKELGROEP.

Wat dit betreft kan men twee namen noemen:

1. De vishandelaar W.S. van Dam uit de Hofwijckstraat in Den Haag was een Nederlander van geboorte. In het begin van de bezetting had hij zich vrijwillig bij de S.D. aangemeld. Na eerst enige tijd in Utrecht politiediensten te hebben verricht, kreeg hij opdracht van de S.D. Om in illegale organisaties te infiltreren. Van Dam was uitermate sluw en wist dat de Duitsers zich vooral interesseerden voor groepen die pogingen deden om jonge mannen naar Engeland te laten uitwijken.
2. Zijn collega J. van Wezel was voor de oorlog vertegenwoordiger geweest. Hij zag in het Duitse politie apparaat een mogelijkheid om snel carrière te maken en onder leiding van van Dam

werd een plan opgesteld dat de goedkeuring van de Duitsers kreeg. Door zijn Joodse uiterlijk kreeg van Wezel gemakkelijk gehoor als hij in de kringen waar hij kwam van zijn afkeer van de Duitse bezetter blij gaf.

Op zeker ogenblik kwam van Wezel in contact met een schoolvriend, die onbekend met de nieuwe positie van van Wezel zijn haatgevoelens ten opzichte van de Nazi's niet onder stoelen of banken verborg.

"Weet je niet iemand die een Joodse vriend van mij kan helpen om naar Engeland te komen?", vroeg hij van Wezel.

De vriend beloofde zijn best te zullen doen en via enkele tussencontacten kwam men in aanraking met een lid van de Stijkelorganisatie, n.1. met Pieter de Koning.

Na lang aarzelen was de Koning na enige tijd bereid tot een ontmoeting. Deze vond plaats op de Groenmarkt in Den Haag. De verrader speelde zijn spel z goed, dat de Koning na de eerste ontmoeting bereid was tot een tweede, die zou plaats vinden in het toenmalige caf "De Poort van Kleef".

Tijdens deze tweede bijeenkomst kwam de "Joodse" vriend (van Dam!!) met het aanbod om geld ter beschikking te stellen voor illegale acties, mits hij naar Engeland zou kunnen gaan, en weldra ging men over tot het maken van detailplannen voor de overtocht.

Maandenlang hebben van Dam en van Wezel toen het contact met de Stijkelgroep door middel van Koning onderhouden, en bij stukjes en beetjes kwamen zij op de hoogte van het werk en de organisatie van de groep. Een enkele keer rees er wel twijfel bij de Koning, maar de sluwe van Dam wist steeds alle twijfel weg te redeneren.

HET VERTREK EN ARRESTATIE

Eindelijk is het dan zo ver: via de ultra kortegolfzender van Drupsteen is alles met "Londen" goed afgesproken.....

Men zal vertrekken in de nacht 1/2 april 1941 en de mannen zullen op een bepaalde goed afgesproken plaats op zee door een Engelse torpedootjager of door een duikboot worden opgepikt.

De schuit van de Gebr. van der Plas ligt klaar en allen die meegepraat hebben over de plannen worden ingelicht over het definitieve vertrek, ook van Dam en van Wezel.....en die lopen regelrecht naar hun SDbaas Lorentz, en Lorentz neemt zijn maatregelen.

Vanuit het huis van Hoek in de Vuurbaakstraat, dat als verzamelplaats is gekozen, zoeken de mannen in de stikdonkere avond hun weg naar de Scheveningse haven, waar de Gebr. van der Plas met hun KW 133 voor vertrek gereed liggen.

Zo onopvallend mogelijk gaat men aan boord, uiterlijk volkomen beheerst neemt Han Stijkel zoals altijd de leiding, "We gaan met God mannen" zegt hij, en de mannen voelen de oprechtheid van deze woorden. Er wordt losgemaakt en langzaam vaart de logger de haven uit. :

Plotseling, men is dan nog binnen de haven, roept de oudste van de Plas "Daar recht voor de haveningang is een licht dat opflitst: controle!".

De mannen begrijpen dat er niet verder gevaren kan worden en Stijkel beslist dat men zal proberen terug te gaan. Het schip draait en koerst terug naar het punt van uitgang. Vlak bij de wal gekomen hoort men voetstappen, maar men weet niet of het vriend of vijand is.....

Baud springt van boord en weet zwemmende ongemerkt de kant te bereiken. Op een bepaald ogenblik, als de schuit dicht langs de kant vaart, springt Han Stijkel op goed geluk van boord gevolgd door twee anderen. Hij bemerkt dat hem van de wal af een hand wordt toegestoken en grijpt die, dat is de hand van een SD-er.....en Stijkel voelt de loop van een revolver op zijn borst.

Er wordt geschreeuwd.....

Van alle kanten komen er nu Duitsers op af. Stijkel wordt door de Duitsers geïdentificeerd aan de hand van zijn ring met monogram, die voor alle medewerkers van de groep steeds het herkenningsteken was.

De gebr. van der Plas hebben met hun logger weer zee gekozen. Aan boord is nog een koffer met het spionagemateriaal en de andere spullen. De koffer wordt overboord gezet (of verbrand, dat is niet zeker). De kleine zender die aan boord is wordt niet dadelijk over boord gezet of vernietigd, en als korte tijd later ook de vissers gearresteerd worden, is het bewijs van hun

ondergrondse activiteit nog aan boord.....

Nog diezelfde nacht vinden er in Den Haag een golf van verdere arrestaties plaats.

DE ARRESTATIE VAN MEVROUW W.S. VAN DETH.

Zij was inspectrice bij de kinderpolie in Den Haag. Bij de arrestaties van de Stijkelgroep behoorde zij ook tot de slachtoffers. Zij werd tegelijk met de anderen veroordeeld en kreeg vijf jaar tuchthuisstraf.

Na de oorlog kwam zij terug, n van de vier overlevenden van het Stijkelproces.

Over haar arrestatie vertelt zij het volgende (1975):

Chrétien Baud was op die bewuste avond aan boord gegaan van de schuit van de gebr. van der Plas uit Katwijk, met het doel om samen met Stijkel en Gude naar Engeland te gaan.

Vlak vóór de boot weg zou varen hoorde Baud dat er controle door de Duitsers zou zijn tussen de eerste en de tweede binnenhaven. Baud kon nog net op tijd aan wal springen, maar Stijkel en Gude, die in de machinekamer zaten, konden niet gauw genoeg weggelopen en werden dan ook ingerekend toen ze verderop aan land probeerden te gaan.

Baud kwam na zijn gelukke ontsnapping naar mijn huis, waar hij dacht veilig te zijn. Ik weet nog, dat hij onder de modder zat. Die nacht en de volgende dag hoorden we van niemand meer iets en we durfden ook niet te informeren naar Stijkel en Gude.

's Avonds hield Baud het niet meer uit bij mij thuis en ging op informatie uit naar het huis van Drupsteen.

(Drupsteen was ook bij de Haagse politie, evenals Mevr. van Deth, Mevr. van Deth had wel eens het op een en ander voor Drupsteen gedaan, b.v. een nacht lang bepaalde papieren bewaard etc).

Daar, in het huis van Drupsteen, was echter een val gezet.

Drupsteen zelf was al gearresteerd, en Baud werd nu ook aangehouden.

Enige tijd later kwamen ze ook mij halen. Het waren een paar lui van de Gestapo, die "hoogst verwonderd" waren dat ik zo midden in de nacht nog opzat.....

Gelukkig had ik alles wat maar enigszins compromitterend zou kunnen zijn net in de kachel verbrand.

Na een grondige huiszoeking moest ik mee en werd naar het "Oranjehotel" gebracht. daar kwam ik in cel 311.

De arrestatie vond plaats op 4 april 1941.

Het eerste verhoor had plaats op 11 april.

Daarbij vroeg men haar allerlei persoonsgegevens

Enkele weken later, op 23 mei, werd er een foto voor het archief van haar gemaakt.

Het tweede verhoor volgde op 27 mei en eerst op 2 juli ontving zij het "schutzhaftsbehehl", dus ongeveer drie maanden na haar arrestatie!

Daar tussendoor mocht ze ook nog een enkele keer bezoek van familie ontvangen en op 19 september volgde een verhoor van twee volle uren, waarbij men haar hoofdzakelijk vragen stelde over Gude.

Ze vervolgt haar verhaal:

"In deze bajes zit geen gajes,
maar Hollands Glorie, pot.....".

Dit zong ik bij mezelf de eerste nacht dat ik in het "Oranjehotel" zat. Ik kwam dus in de nacht binnen en omdat er voor de vrouwenafdeling 's nachts niemand was, werd ik zolang in de bezoekkamer van de mannenafdeling van de Cellenbarakken ondergebracht.

Daar kreeg ik m'n eerste strozak, maar van slapen kwam niet veel, want ik moest steeds maar aan "de jongens" denken die 's avonds niet thuisgekomen waren.

's Morgens om acht uur kwam de bewaakster en moest ik mee naar de vrouwenafdeling. Ik werd ingeschreven en men informeerde of ik ook wat bij me had.

Natuurlijk zei ik "Nee", hoewel ik flink wat chocola en pepermunt in m'n zakken had, dat ik voor alle zekerheid had meegenomen.

Toen stapte de bewaakster met me naar de cel, maakte de deur open en duwde me naar binnen.....

Ik schrok!

Twee vrouwspersonen, met hangend haar en haveloos gekleed, sprongen op me af.

"Zeg, wat heb jij gedaan?"

"Niets", was het antwoord.

"O, je kunt ons wel vertrouwen, wij zitten óók politiek!".

Maar voor alle zekerheid liet ik niets los.

"Je kunt nooit weten", dacht ik.

Tijdens haar verblijf in Scheveningen heeft Mevr. van Deth enkele keren bezoek mogen ontvangen van familieleden. En ook heeft ze een aantal brieven aan haar familie mogen schrijven allemaal keurig netjes op "gevangenis papier". Ze vertelt in die brieven soms zeer minutieus over haar leven in de gevangenis en ze heeft nu, na al die jaren, die briefjes allemaal netjes verzameld in het plakboek, dat ze in de loop van de tijd heeft samengesteld over haar belevenissen gedurende de oorlogsjaren. In het plakboek vinden we ook de brief die ze schreef na haar aankomst in Berlijn, waarin ze wat vertelt over de reis daar heen, samen met de andere leden van de Stijkelgroep.

Maar éérst nog enkele fragmenten uit de eerste brief, die ze op 13 april naar huis mocht sturen. (Daarvóór was ze in de gelegenheid geweest om door middel van een formulier-op-briefkaart aan haar familieleden mee te delen waar ze was en om te vragen haar enkele persoonlijke dingen te sturen.

"Allereerst hartelijk dank voor het sturen van m'n spullen".

(Ze had o.a. gevraagd om kousen, pyjama, kam, jurk, breiwerk, e.d.)

"'t Spijt me dat ik jullie zoveel moeite heb bezorgd door m'n plotseling verdwijnen, maar ik kon jullie niet eerder bereiken, want het was ongeveer 3.30 uur 's nachts".

"Ik zit hier nu hoog en droog en heb het best, daar heeft de buitenwereld geen idee van".

"k Weet niet of ik hier lang moet blijven, maar dat merken jullie wel".

"Als 't niet te veel werk is, zou je dan mijn kamer willen betalen? Dat had ik nog niet gedaan.

Ik deed het altijd per giro. Zou je ook Mien (de werkster) willen betalen? f. 4.50 per week".

"Als 't kan laat Mien dan maar doorgaan met de schoonmaak. Als het mocht zou ik jullie over het leven hier van alles schrijven, maar dat mag niet....."

"Ik hoop niet dat tante Anna al te erg geschrokken is. Stel haar maar gerust....."

(wordt vervolgd)

DE STIJKELGROEP.

door W. A. Brug.

(DEEL IV vervolg)

NOGMAALS; DE STIJKELGROEP AAN DE ZAAAN.

In het onlangs verschenen boek "Zet en tegenzet", over de illegaliteit en het verzet in de Zaanstreek wordt vermeld, dat er in het kader van de Stijkelgroep wel een 150 arrestaties zijn verricht.

Omdat het boek verder nog al wat vrij onbekende gegevens bevat, geven we hier een uitvoerig citaat.

"In Koog a/d Zaan heeft Stijkel een aantal actieve medewerkers. Onder hen bevinden zich enige strijdbare oud AJC-ers, die voor de oorlog lid zijn van de Antifascistische Liga, welke de vergaderingen van de N.S.B, meermalen verstoorde.

In de zomer van 1940 komt Piet de Jong uit Koog in contact met een oud schoolvriend, dr. Ton van Slooten, voormalig officier van de militaire inlichtingendienst, die nu gegevens voor Stijkel verzamelt. Piet de Jong gaat hem helpen. Spoedig sluit Jan Groot zich bij hem aan. Groot heeft voordien met hulp van Evert Honig, directeur van een levensmiddelenfabriek, een "nachtveiligheidsdienst" opgericht, die werklozen probeert te vrijwaren voor werk in Duitsland door hen tijdelijk aan werk te helpen. Het verzamelen van militaire gegevens komt er nu bij. Enthousiaste verzamelaars van militaire gegevens zijn verder de familie Ero van "De Waakzaamheid", Piet Smit uit Koog en Dick de Vries uit Zaandam. De Vries werkt bij Fokker en weet de hand te leggen op geheime luchtvaartgegevens.

Nadat aanvankelijk Piet de Jong het materiaal naar van Slooten brengt, wordt zijn taak als koerier overgenomen door de Delftse student Hilco Glazenburg, die in Zaandam woont en dus een goede reden heeft om vaak met de trein te reizen.

Na de sluiting van de Delftse T.H. door de bezetter, gaat Glazenburg naar Hengelo en wordt zijn koerierstaak door Jan Neuteboom overgenomen.

Ook Piet Zwart, eigenaar van garage Zwart, doet mee. Hij zorgt voor een aantal buitenboordmotoren, die op bootjes worden geplaatst. Met deze weinig zeewaardige vaartuigen zijn een aantal mensen naar Engeland gevaren. De plaats van afvaart is meestal Schoorl, omstreeks het middernachtelijk uur.

Wellicht zijn op deze manier ook een aantal militaire gegevens in Engeland aangekomen.

In februari 1941 zoekt een niet al te best Engels sprekend persoon, die zich Johnny noemt en voorgeeft Engels agent te zijn, contact met de Koogse groep. Het vermoeden bestaat, dat de man een Duits agent is, die de ploeg komt infiltreren.

Het vermoeden is juist. In deze tijd wordt de hele Stijklgroep geïnfiltrerd en de arrestatie van Stijkel c.s. is nog slechts een kwestie van enkele weken.

In Koog besluit de Stijklgroep dat Johnny uit de weg moet worden geruimd. De voltrekker van dit vonnis voelt zich weinig op zijn gemak na de executie en wil uit het illegale werk stappen.

Een vriend van hem, die kelner is in "De Waakzaamheid" en ook tot de groep behoort, wil er eveneens mee stoppen. Ze geven voor door de S.D. gevolgd te worden, zetten een arrestatie in scene, waarbij ze op wonderbaarlijke wijze weten te ontkomen, en krijgen Honig z ver, dat deze onderdak voor hen organiseert in Nijverdal.

In Nijverdal geraakt de man die Johnny heeft geliquideerd aan de drank. Spoedig is hij weer in de Zaanstreek en verraadt door zijn, door de drank gestimuleerde loslippigheid de Koogse ploeg, inclusief de beide Nijverdallers. In april 1941 wordt de Koogse Stijklgroep, ongeveer gelijktijdig met de Haagse, inclusief de beide Nijverdalgangers, gearresteerd. Slechts enkelen, waaronder Piet Zwart en de familie Tjeertes ontspringen de dans en zullen het werk van de Koogse O.D. voortzetten, hoewel zij zich slechts moeizaam herstelt van deze catastrofe."

Bijna een jaar lang zaten de mensen van de Stijklgroepen het "Oran jehotel" in Scheveningen. Regelmatig kwam men voor verhoor en het was een gelukkige omstandigheid, dat er o.a. met medewerking van enkele bewakers contact tussen de Stijkelmensen mogelijk was, zodat men vaak van elkaar wist wat men gezegd had en op die manier een zekere mate van samenspel mogelijk was. Mevr. van Deth werd na enige tijd aangesteld tot "gang loopster", wat ook weer de mogelijk heden tot onderling contact vergrootte.

HAAGSESTRAAT 113.

Op de avond van het vertrek van de boot uit de haven van Scheveningen, werd om 5 minuten vóór elf wild aan de bel getrokken bij het perceel Haagsestraat 113 in Den Haag, het huis van de fam. Stijkel. Zodra de heer Stijkel Sr. de deur van het slot had gedaan, werd deze woest opgeduwd en met revolvers gewapende Duitsers stormden de gang binnen.

"Waar is Stijkel?", werd er geschreeuwd.

De vader van Han zei zo kalm mogelijk, dat hij niet beter wist dan dat zijn zoon in Amsterdam was, maar inwendig besepte hij dat het niet waar was.

Ook de huishoudster, die van alles op de hoogte was, maar natuurlijk verklaarde "slechts in dienst bij de familie te zijn en daardoor niets te weten", werd aan de tand gevoeld en het uiteindelijk resultaat was, dat zowel de heer Stijkel Sr. als de huishoudster meegenomen werden.

En nog vóór de bij de haven gepakte zoon op het Binnenhof was gearriveerd, zaten de vader en de huishoudster op het hoofdkwartier van de S.D.....

VERHOREN.

Op het Binnenhof werd diezelfde nacht nog begonnen met het verhoor van de arrestanten.

De gevreesde Gestapo-officier Lorenz werkte hard achter de schermen. Maar de gearresteerden hebben de eerste vuurproef prachtig doorstaan. Geen woord kwam over hun lippen, waaraan de Duitsers enig houvast hadden, geen enkele naam werd genoemd. Doch de beide verraders van Dam en van Wezel hadden t lang in de organisatie gezeten en ze hadden een kennis vergaard, die voldoende was om op grote schaal overal in het land meerdere arrestaties te verrichten.

Ook werd er huiszoeking gedaan in het pand aan de Haagsestraat.

Er werd een schuilplaats onder de vloer gevonden en daaruit kwamen wapens en ander

belastend materiaal te voorschijn.

Het was voor de Duitsers nu nog slechts het opwinden van een lange, lange draad.....

VERDERE ARRESTATIES.

De Duitsers gingen z'r omzichtig te werk.

Een zekere Mej. Alwater, een vriendin van de verrader van Dam, fungeerde bij verschillende arrestaties als lokvogel. Onopvallend ging zij de gangen van als "verdacht" aangemerkte personen na en probeerde contact met hen te krijgen. Zij bracht daar dan rapport over uit aan van Dam. Met de andere verrader, van Wezel, deed hij dan de rest.....

Een zekere heer Schaaff, die als verbindingsman voor de Stijkelgroep het hele land doorreisde, had de dag vr de arrestatie nog een onderhoud met Han Stijkel illegale naam: Dr. Eesland van Vliet gehad.

Schaaff was van het aanstaande vertrek naar Engeland in kennis gesteld en had nadere instructies gekregen.

Op donderdag 3 april was Schaaff naar Alkmaar gegaan en daar had hij een gesprek gehad met overste de Vries uit Heiloo. Dit onderhoud vond plaats ten huize van de kapitein van de genie Perquin. Het was een uiterst belangrijke bespreking.

Terug in Den Haag wilde Schaaff 's avonds nog proberen telefonisch met Han Stijkel in contact te komen. Het ging over het gesprek in Alkmaar en, hoewel hij dus wist dat die nacht de oversteek naar Engeland zou plaats vinden, was het, gezien de ervaringen uit het verleden, toch altijd mogelijk dat Han nog thuis zou zijn, omdat het vertrek uitgesteld zou zijn. Maar Schaaff kreeg geen gehoor (meer). Intuïtief voelde hij dat er iets mis moest zijn gegaan en hij ging direct naar de Haagsestraat. En van de burens vertelde hem, dat de gehele fam. Stijkel gearresteerd was en dat hij zich maar zo gauw mogelijk uit de voeten moest maken.....

Enige ogenblikken later was Schaaff bij generaal Hasselman. Die was ook nog volkomen onkundig van de arrestatie, maar wilde niet op het advies van Schaaff ingaan om onder te duiken.

Toen stelde men de plaatsvervanger van Stijkel, dr. Schreuder uit Amersfoort, telefonisch en in code op de hoogte van de recente gebeurtenissen bij de groep.

En ook verder is er van alles gedaan om alle betrokkenen zo snel mogelijk te waarschuwen, en voor enkelen is deze waarschuwing inderdaad nuttig geweest.

Maar Schaaff zelf werd nog diezelfde nacht door de S.D. in zijn pension gearresteerd.

De Stijkelgroep was vleugellam gemaakt.....

DE STIJKELGROEP IN HET ORANTEHOTEL.

Op 10 april 1941 werden de mannen met arrestantenauto's van het hoofdkwartier van de S.D. naar de Scheveningse cellenbarakken overgebracht.

Ze hadden eindeloze verhoren doorstaan, maar ze waren niet verslagen.....

De Duitsers tastten nog steeds in het duister omtrent de ware bedoelingen van de "Stijkel groep", En de gearresteerden waren stuk voor stuk kerels, die wisten wat ze aan elkaar hadden. Hun geestkracht was in de cel niet gebroken.

Zelfs achter de grauwe gevangensmuren wist Han Stijkel het contact met zijn vrienden/gevangenen levend te houden. Zoals al gezegd kon men daarbij rekenen op de steun van enkele bewakers en van enkele medegevangenen, die in de gevangenis een "baantje" gekregen hadden, o.a. Mevr. van Deth.

Later zou Gude de voornaamste, contactman worden, omdat ook hij de functie van "gangloper" kreeg.

Over en weer werden boodschappen gefluisterd en er werden briefjes van minimale afmetingen doorgegeven.

Dit alles droeg er toe bij, dat de mannen van de "Stijkelgroep" gesterkt werden in hun overtuiging, dat hun gevangenschap van korte duur zou zijn. Met niets immers zouden de Duitsers kunnen bewijzen, dat hun organisatie zich direct tegen de Duitsers had gericht....

Maar de praktijk was anders:

Steeds meer arrestaties volgden, en bij diverse huiszoekingen kwam belastend materiaal te voorschijn. Doch hiervan wisten de mannen in hun cellen niets.

Verschillende malen heeft Han Stijkel aan zijn "Sachbearbeiter" proberen duidelijk te maken, dat hij de enige verantwoordelijke man was en hij drong steeds met klem aan op bewijsmateriaal.

En bij elk verhoor bleef hij meester van het terrein.

Tenminste, dat meende hij.....

Er zijn Duitsers geweest, die in hun hart grote bewondering hadden voor de jonge Stijkel. later hebben zij in vertrouwelijke gesprekken met andere gevangenen van deze achting blijk gegeven. De Duitsers hebben Han ook steeds met groot respect behandeld. Slechts n keer is hij getrapt, maar Stijkel's blik was toen z vernietigend, dat de Duitser die er zich aan schuldig maakte, zich schoorvoetend verwijderde.

Pas toen de mannen naar Duitsland waren overgebracht heeft men Stijkel verteld, wat men aan "bezwarend" materiaal gevonden had. Maar in de cellen liet men de leden van de Stijkelgroep in het onzekere en zo kon niemand zeggen waarvan hij in feite beschuldigd werd.

Bij een van de verhoren kwam de geheime zender van Drupsteen op de proppen. Deze, politiemann van beroep, zat toen nog niet bij de anderen in de gevangenis. Dat wist Stijkel en hij had een sterk vermoeden, dat Drupsteen kans had gezien naar Engeland te ontkomen. Op grond van die overtuiging had hij zijn medegevangenen aangeraden niets te vertellen over het radiocontact met Engeland.

Helaas zou blijken dat Drupsteen niet in Engeland was, maar in een andere Nederlandse gevangenis. Eerst in Duitsland kwam bij de groep.

Tijdens hun verblijf in Scheveningen is van velerlei kanten geprobeerd iets voor de Stijkelgroep te doen. Door de clandestiene briefjes en ook tijdens de bezoeken van familieleden aan de gevangenis, hebben de mannen en de vrouwen van de Stijkelgroep dat ook zelf vernomen.

Maar niets mocht baten.....

Na enige tijd kwamen uit Berlijn instructies om door het uitroeien van de "Stijkelgroep" nu eens een duidelijk voorbeeld te stellen. Daartoe werd de hele groep op 26 maart 1942 op transport gesteld naar Berlijn.

Omdat de eerste arrestatie wat te maken had gehad met een boot, werd het een proces van de Marine....

Omdat er een generaal bij betrokken was, werd het een Militair Gerechtshof....

(vervolg in het volgende nr.)

DE STIJKELGROEP.

(DEEL V) door W.A. Brug.

DE REIS NAAR BERLIJN.

Mevrouw van Deth beschrijft deze reis beginnende op 26 maart 1942 en we volgen haar verslag:

"Vanuit Scheveningen werden we met open wagens naar het station vervoerd, 't Was erg luguber. We mochten natuurlijk niet praten en we werden streng bewaakt. Op het station werden de auto's het perron opgereden en vlak voor de trein gezet, zodat er van wegllopen geen sprake was. We kregen een gewone D-trein. Dat was erg prettig. De vier vrouwen werden in zo'n half coupeetje gezet, de mannen met elkaar in de anderen. De bewakers waren jonge soldaten die, toen de trein eenmaal op gang was, niet erg streng meer waren. We mochten ook weer onder elkaar praten en bij 't naar de W.C. gaan hadden we ook geregeld contact met de jongens en de mannen. Ik had een heerlijke zak vol met appels, snoeperij en brood bij me. Daar hebben de jongens onderweg heerlijk van gesmuld. Zelf had ik niet veel honger. Tegen half acht 's avonds kwamen we in Berlijn aan. Het uitladen daar was een hele gebeurtenis. Eerst werd het station helemaal afgezet, en we gingen onder strenge bewaking naar de celwagens die buiten stonden te wachten. Het buitenplein van het station was wel door ongeveer 200 soldaten afgezet. We hadden er veel plezier in en namen het hele geval nogal gemoedelijk op.

De mannen zijn toen direct naar hun gevangenis overgebracht. Wij vrouwen bleven die eerste nacht bij de wacht in een politiepost. We hoorden al dadelijk dat er eigenlijk geen plaats voor ons was, maar ja, ze moesten ons nu eenmaal "opbergen".

De bewaakster bracht ons door de donkere gangen naar een grote zaal, waarvan ze de deur met moeite openkreeg omdat het er zo vol was. Toen de deur op een kiertje open was duwde ze ons naar binnen. Toen we wat aan het donker gewend waren we dat er overal vrouwen lagen. Met twee of drie op de enkele bedden die er waren en de rest op lege strozakken op de grond, 't Was er opeens een heel geroezemoes en gedoe, want iedereen wilde weten wat we kwamen doen en waar we vandaan kwamen. De meesten waren vrouwen van de straat; verder waren het

politieke Duitse gevangenen, die of op een transport zaten te wachten of die preventief zaten. Velen zaten er al maanden.....

't Zag er voor ons ook niet erg aantrekkelijk uit! We voelden er niet veel voor om tussen die vieze en stinkende mensenmassa in te gaan liggen en bleven aangekleed en wel op onze krukjes zitten doezelen.

De nacht duurde gelukkig niet zo erg lang. Om ongeveer acht uur werden weggehaald en overgebracht naar onze gevangenis. Louise Ero (op 31 dec. 1944 overleden in het concentratie kamp Ravensbrück) en ik gingen naar de gevangenis in Charlottenburg. De andere twee (Mevr. W. van Hinten-de Bruin en Mevr. R. Lotgering -Hillebrand) naar Moabit.

Nu, we troffen het niet, want Charlottenburg was een heel kleine oude gevangenis, die tot voor kort gediend had om landlopers en dronkaards te herbergen, 't Was er dan ook heel primitief en vuil. En 't zat er stikvol wandluizen. De ontvangst was niet onaardig, een heel oude bewaakster die geweldig medelijden met ons had en maar niet begreep waarom wij naar Duitsland waren gebracht. Maar ja, 't was een gevangenis en we moesten er weer achter slot en grendel en we mochten niet bij elkaar blijven. Ik werd in een somber en kil éénpersoonscelletje gestopt op de benedenetage. Louise ging naar boven, zodat we elkaar niet meer bereiken konden.

De eerste dag viel niet mee. 't Was alles zo vies en somber. Eén kruikje water, een Kübel en een vuil bed. En 't was zo koud.....

Wat verlangde ik terug naar mijn "gezellige" cel in Scheveningen en naar de vrijheid die ik daar als gangloopster had! Hier was ik maar een nummer. Niemand deed enige moeite om te zeggen wat je doen en laten moest. Enfin, langzamerhand wende je er wel aan, je moest wel. Ik kreeg werk, moest knopen naaien aan soldatenuniformen, 10 x 17 stuks per dag. Onderwijl kropen de wandluizen lustig over me heen. Eerst wist ik maar niet wat dat voor eigenaardige korreltjes waren, maar later wist ik het maar al te goed.....

De eerste nacht hing een vrouw in een cel naast mij zich op. Ze was een Duitse. Je hoorde geloop, gedoe, en alles was even griezelig. De volgende dag merkte ik, dat hier niemand er zich iets van aantrok, want dat gebeurde hier geregeld.

Het akelige hier was dan ook, dat de gangloopsters natuurlijk ook Duitsers waren en dus niet te vertrouwen. Ze waren dan ook echt gemeen en deden ons tekort zoveel ze maar konden, vooral met het eten.

Het "luchten" was hier ook niet veel bijzonders: n maal per dag vijftien minuten en dan liefst 's morgens héél vroeg. We werden uitgelaten op een heel klein binnenplaatsje dat vol lag met steenkolen. Er kwam daar haast nooit zon en je werd dol van het steeds maar rondlopen, 't Enige prettige was dat je daar nog eens wat andere gezichten zag en clandestien kon praten".

Ongeveer vier maanden lang zaten de leden van de Stijkelgroep in Berlijn nog in voorarrest.

Ze zaten verdeeld over de volgend drie gevangenissen:

- a. WehrmachtuntersuchungsgefMngnis, Lehrterstr.3, Berlijn
- b. Untersuchungschaftanstalt Moabit.
- c. Untersuchungsgefanganis Charlottenburg.

Het leven in de Berlijnse gevangenissen was erger en harder dan in Scheveningen, maar ook hier werd van alles geprobeerd om de onderlinge band te handhaven. Gude kreeg een "baantje" in de gevangenis en was daardoor in staat als postbode tussen de diverse cellen te fungeren. Men zegt, dat Stijkel ook hier in Berlijn de hoop niet verloor, dat bij het op handen zijnde proces zou blijken dat geen van de medegevangenen op enigerlei manier verantwoordelijk zou kunnen worden gesteld voor datgene waarvan men beschuldigd werd.....

Verhoren hadden er in Berlijn niet meer plaats.

DE AANKLACHT TEGEN DE STIJKELGROEP.

De aanklacht tegen de leden van de Stijkelgroep was gedateerd op 23 juli 1942.

Zij begon met het opsommen van de namen van de beklaagden:

1. Stijkel
2. Gude
3. Drupsteen
4. W. Helmers
5. J.F. Helmers
6. Baud
7. van Deth
8. Kuipers
9. Mulder
10. Hoek
11. A. van der Plas
12. W. van der Plas
13. Hasselman
14. Bolten.

De tekst van de aanklacht luidde verder als volgt:

tegen de Nederlandse staatsburgers 1 t/m 14 is een aanklacht ingediend.

De beschuldigten onder 1-5 worden van spionage verdacht.

In de periode van okt. 1940 tot april 1941 hebben zij in Den Haag en in andere plaatsen in Nederland in het geheim of onder valse voorwendselen inlichtingen ingewonnen of geprobeerd in te winnen, met de bedoeling deze aan de vijand of ten dienste van anderen aan andere personen mee te delen. Deze daden werden voortdurend en gemeenschappelijk in het krijgsgedebiet van het Duitse leger door verschillende zelfstandige handelingen bedreven.

De beschuldigten onder 1 - 3 en onder 4 - 6 worden verdacht van begunstiging van de vijand. zij hebben terzelfdertijd en terzelfder plaats, eveneens voortdurend en gemeenschappelijk in het oorlogsgedebiet van het Duitse leger, door verschillende zelfstandige handelingen tijdens het door het Duitse Rijk gevoerde oorlog geprobeerd de vijand te begunstigen en aan het leger van het Duitse Rijk schade te betrekken.

De beschuldigten onder 2 - 3 en 13 worden van militaire woordbreuk verdacht. Zij hebben tegen de voorwaarden gehandeld onder welke zij vóór het einde van de oorlog met Nederland uit krijgsgedebiet zijn ontslagen.

De verdachten Stijkel en Gude wilden op 2 april 1941 vanuit Scheveningen naar Engeland varen. Aldaar wilden zij met de voormalige Nederlandse regering in verbinding treden om de goedkeuring van de Koningin te krijgen inzake een door Stijkel in het najaar van 1940 gestichte organisatie.

Zij hadden omvangrijk spionage-materiaal verzameld en wilden dit naar Engeland meenemen. Gedeeltelijk hebben de verdachten dit materiaal aan W. en J. Helmers ter beschikking gesteld. Gude heeft de overtocht voorbereid.

Op advies van Baud, die eveneens naar Engeland wilde, en met behulp van van Deth, Kuipers en Mulder, kreeg men contact met Drupsteen. Deze had door middel van een korte golfzender verbinding met Engeland.

Eind maart 1941 deelde Drupsteen aan Stijkel en Gude mede, dat zij zich per boot naar positie 52° 18' N.B. moesten begeven, alwaar zij door een Engelse of Nederlandse duikboot zouden worden afgehaald. Drupsteen was het er het meest om te doen om het spionage-materiaal naar Engeland te brengen. Om de reis naar de boven aangeduide positie te kunnen maken maakte Hoek een afspraak met de gebr. van der Plas, die dat zouden doen met de vislogger KW. 133, waarmee zij in normale tijden de visvangst uitoefenden.

Hasselmann en Baud hadden aan Stijkel en Gude brieven ter introductie meegegeven om hun ontvangst bij de Koningin te vergemakkelijken.

Bolten had hen tevens over het gebruik van een code-stelsel, het welk voor de berichtgeving tussen de Nederlands regering en Nederland bestemd was, ingelicht.

Gude, Drupsteen en Hasselmann waren in Duitse gedebiet.

Zij werden ontslagen nadat zij op 14 juli 1940 hun erewoord gegeven hadden om vóór het einde van de oorlog in Nederland zelf generlei vijandelijkheden tegen het Duitse Rijk te ondernemen of daaraan deel te nemen.

Het stuk was getekend door:

- A. Der Præsident des Reichskriegsgericht, als Gerichtsherr, Bastian (Admiral).
- B. Schrag, Oberstkriegsgerichtsrat.

Het proces zou plaats vinden op 1 sept. 1942 en volgende dagen en gehouden worden voor de 3e Senat des Reichskriegsgerichtes in Berlin Charlottenburg, Witzlebenstrasse 410.

Men kreeg de volgende advocaten toegewezen:

Stijkel}

van Deth} Dr. Valentin uit Berlijn

Hoek}

Kuipers} dr. Liffers, Berlijn.

Drupsteen}

A.v.d.Plas} Romann, Berlijn

Mulder}

W.v.d.Plas} Dr. E. Ricciu, Berlijn

w. Helmers}

Hasselmann}
Bolten} K. Golisch, Berlijn.

Onderaan het lijstje stond nog:

"Für die Angeklagten Gude und Baud ist der Rechtsanwalt Liffers und für den Angeklagten Jan Helmers der Rechtsanwalt Romann als Wahlverteidiger zugelassen".

HET PROCES.

Zoals men uit bovenstaande "Anklage" kan lezen, werden de diverse naar Berlijn vervoerde verdachten in het kader van het Stijkelproces in meerdere groepen gesplitst.

Eigenlijk zijn er dan ook vier verschillende processen gevoerd, maar bij de uitspraak nam men toch weer alle verdachten bij elkaar en werden de verdachten als behorende tot één en dezelfde groep beschouwd.

Vóór de processen had men even met de toegewezen advocaten mogen spreken.

De processen hebben met elkaar in totaal vijf dagen geduurd.

Het verloop van het proces was eigenlijk n grote komedie. Vóórdat het begon stond de uitslag al in grote trekken vast. Men werd berecht door de derde Senaat van het Oberreichs Kriegsgericht. Deze Senaat bestond o.a. uit een generaal van de Luchtmacht, een generaal van de Infanterie en nog enkele andere hoge officieren.

En van de heren was z doof, dat hij niets verstond van wat er werd gezegd, een ander deed tijdens het proces zijn privé-correspondentie af en een derde zat met een verveeld gezicht zijn nagels schoon te maken.

De rest bestond ook, zo herinnert Mevr. Lotgering -Hillebrand zich, uit aan aantal zéér onsympathieke figuren.

Er was geen sprake van een behandeling, zoals in een normaal proces de gewoonte is: verhoor, verdediging, ondervraging, etc.

De beschuldigingen werden voorgelezen. Ze waren opgemaakt aan de hand van de in Scheveningen afgenomen verhoren.

Dan vroeg men aan de beschuldigten of ze wisten wat ze gedaan hadden. Mevr. Lotgering herinnert zich, dat ze steeds maar weer hetzelfde verhaal afdraaide, als de president vroeg: "Und wie sind Sie wohl in die Sache verwickelt worden?". Aan het eind van het proces hoorde Mevr. Lotgering zeggen: "Die Frau ist die Einzige, welche bei Ihre Erklärung bleibt". (En ze tekent er bij aan: "Ik kon ook niet anders, want ik geloofde langzamerhand werkelijk dat het waar was, wat ik allemaal verteld had".....)

Over de verklaringen werd niet veel gedelibereerd.

Er werd hoogstens nog eens extra onderstreept, vooral bij de mannen, dat zij of dit of dat gedaan hadden om het Duitse leger in zijn krijgsverrichtingen te belemmeren. Ieder van de verdachten ontkende dit natuurlijk, ook al omdat er totaal geen bewijsstukken ter tafel werden gebracht. Ook ontkende men, dat men spionage had bedreven, maar naar die verklaringen werd helemaal niet geluisterd.....

Na afloop van dit alles hadden de leden van de Stijkelgroep allemaal een zéér onvoldaan gevoel: men besepte, dat het gerecht klakkeloos de rapporten van de Gestapo overnam en dat men hen slechts voor de vorm in Berlijn had laten komen.

Men voelde zich machteloos, leeg, onvoldaan en down.

De tweede fase van het proces bestond hieruit, dat de getuigen (alleen à charge! getuigen à décharge waren geweigerd!) aan het woord kwamen. Het waren "heren" van de Gestapo, die onder ede allerlei leugens stonden te vertellen. Ze legden b.v. allerlei verklaringen af, over dingen die wij beweerd zouden hebben of die we bekend hadden, maar soms kenden we die lui niet eens of hadden we ze in Scheveningen nauwelijks gezien, aldus weer het verslag van Mevr. Lotgering.

Er werden door getuigen verklaringen afgelegd, die de verdachten tijdens de verhoren zouden hebben afgelegd, terwijl in vele gevallen er in het geheel geen verhoren, althans niet door de betreffende politiemensen, waren afgenomen.....

Wanneer men dan vroeg of misschien het proces-verbaal van die zogenaamde "verhoren" kon worden geproduceerd, dan bleek het totaal niet te vinden te zijn.

De derde fase van het proces was, dat de verdedigers aan het woord kwamen. Sommigen deden dat goed, maar anderen maakten er maar wat van.

Als enig bewijsstuk is ter tafel gekomen een aantal tekeningen, die z.g. uit de actetas van D. de Vries zouden zijn gekomen.

De Vries verklaarde echter, ook later tegen de anderen van de Stijkelgroep, dat deze tekeningen niet in zijn tas hadden gezeten, en dat, zo er al ergens tekeningen bij hem waren gevonden, dat het vliegtuigtekeningen waren geweest van gangbare bouwplannen, die overal al bekend waren.

Direct na de advocaten kwam de ambtenaar van het O.M. aan het woord. Hij vroeg voor allemaal ineens de doodstraf.

"Maakt U maar niet ongerust", zeiden de advocaten tegen de leden van de Stijkelgroep, "Het is wel gevraagd, maar U krijgt deze straf stellig niet. Dat kan gewoon niet".....

Bij de uitspraak, twee dagen later, stonden de heren "rechters" allen van hun plaats op, staken hun rechterhand naar voren en het klonk door de zaal:

"IM NAMEN DES DEUTSCHEN VOLKES, DIE ANGEKLAGTEN SIND ZUM TODE VERURTEILT".

En daarna volgden nog wat motiveringen.....

Die voor Mevr Lotgering luidde bijv.: "Wir haben keine Beweise, aber sie ist eine intelligente Frau, in ihr Land gut bekannt, UND ALS HATTE SIE DOCH WOHL ETWAS GEWUSZT..."

De "Nazi-advocaat" van Mevr. Lotgering zei tegen haar, toen de rechters vertrokken waren: "Es ist eine Schande, und das eine Frau, Bah, die wolken verurteilen...."

Dezelfde advocaat kwam drie weken later bij haar en zei: "Ihr Urteil wird nicht vollstreckt".

Ze was helemaal niet blij met die "uitzonderingspositie", en toen ze aan de man vroeg hoe hij dat kon weten, zei hij dat hem dat door de "hoogste autoriteiten" was meegedeeld. Argument o.a.: "UNSER FUHRER TÖTET KEINE FRAUEN...."

Veertien dagen na de veroordeling werd men voorgeleid bij deze "hoogste autoriteit". Hij vroeg of men bezwaren had tegen het vonnis.

Mevrouw Lotgering vertelt:

"Ik heb hem toen gezegd, dat ik inderdaad bezwaren had.

Ik zei hem, dat men toch niet zonder bewijzen mensen ter dood kon veroordelen".

De man zei toen: "U weet niet wat er op het ogenblik allemaal in Holland gebeurt" (Men wilde dus blijkbaar een voorbeeld stellen).

Mevrouw Lotgering antwoordde: "Dat weet ik inderdaad niet, maar als een echte Hollandse vrouw ben ik er zonder meer trots op en keur het goed!"

"Das genügt dann Ihnen zum Tode zu verurteilen", zei toen deze vriendelijke autoriteit.

"En", vertelt ze dan, "Ik heb toen geloof ik nog wel meer vriendelijkheden gezegd, maar die weet ik niet meer....."

De mannen hebben toen later gratie gevraagd.

Ze hebben zeven maanden op het antwoord moeten wachten.

Mevrouw Lotgering werd op zekere dag bij de directrice van de gevangenis geroepen. Haar werd meegedeeld, dat de voltrekking van haar vonnis was "uitgesteld". Het "waarom" hiervan heeft ze nooit gehoord.

Na enige tijd werd ze naar het tuchthuis "Lübeck" overgebracht. Ook heeft ze nog toestemming gehad met haar man te corresponderen en ze hebben elkaar zelfs wel eens gesproken, en uit die tijd heeft ze nog stukjes zeep over, door haar man tot kleine miniatuur-schilderijtjes bewerkt, die hij haar tijdens deze bezoeken gaf.

De laatste keer dat zij hem sprak was twee dagen vóór de voltrekking van het vonnis.

(wordt vervolgd)

DE STIJKELGROEP.

(door W.A. Brug)

(DEEL VI)

WACHTEN OP DE EXECUTIE

Het vonnis werd eind november 1942 bekrachtigd, maar de uitvoering van het vonnis werd steeds maar uitgesteld.

De families der veroordeelden, die inmiddels langs allerlei wegen op de hoogte waren gekomen, bewogen hemel en aarde om nog iets voor hun verwanten te kunnen bereiken. Bij velen leefde ook de hoop, dat er spoedig een einde aan de oorlog zou komen, en hierdoor het leven van de veroordeelden gered zou kunnen worden.

Maar het heeft niet zo mogen zijn.

Nog ruim zes maanden zaten de leden van de Stijkelgroep in hun cellen, alvorens over gegaan werd tot het uitvoeren van het vonnis. Dat gebeurde op 4 juni 1943.

DE EXECUTIE

Een Feldweibel kwam 's nachts medelen, dat het vonnis zou worden voltrokken. Tegen ir. H. Glazenburg zei hij, dat hij niet mee hoefde.

Glazenburg vertelde later: "Ik was verontwaardigd, dat ik tezamen niet met mijn vrienden zou mogen sterven. Ik hoorde toch bij hen!"

En de Jong zei tegen Glazenburg: "Zo is het goed. Dan kun jij bericht overbrengen aan onze familie als straks de oorlog voorbij is".

De celdeuren van de doodskandidaten stonden open, "om zelfmoord te voorkomen".

Glazenburg vroeg, of hij afscheid mocht nemen van zijn vrienden, maar dat werd geweigerd.

Toch liep hij zijn cel uit en ging er heen.

Glazenburg vertelde verder: "Ze waren beheerst en rustig, bijna serene en vol Godsvertrouwen. Ze wisten dat ze groot en goed werk hadden gedaan. En ze vroegen mij: "Zorg voor onze vrouwen en kinderen". En een oude bewaker liet ontvallen; "Het is een misdaad!"

De Duitse predikant HARALD POELCHAU hield voor de executies een korte-godsdiensstoefening. Daarna trad Stijkel nog naar voren en sprak nog een enkel woord van afscheid tot zijn vrienden, die zich zo sterk met elkaar verbonden hadden geweten en nu vereend hun leven voor het vaderland offerden.

Poelchau begeleidde de groep ook naar de executieplaats.

Allen, op één na, weigerden de blinddoek.

Naar verluidt is er op de n of andere manier toen afgesproken of beloofd, dat de naam van deze ne gexecuteerde nooit zou worden vermeld.

Stijkel was de eerste die viel. Mr. Hes uit Amsterdam de laatste. Er kwam geen klacht over hun lippen.

"Het moet een groot volk zijn, dat zulke mannen voortbrengt", zei Poelchau na afloop van de massaexecutie.

Ds. Poelchau was gevangenispredikant in Berlijn, en als zodanig heeft hij heel wat contacten gehad met gevangenen uit allerlei landen.

In 1949 verscheen er van hem een boekje onder de titel:

"Die Letzten Stunden". Erinnerungen eines Gefangnispfarrers".

Ook was hij na de oorlog een paar keer in Nederland o.a. om in Scheveningen in de gevangenis en op de begraafplaats "Westduin", waar de leden van de Stijkelgroep begraven liggen, de herdenkingen bij te wonen.

Bij deze herdenkingen heeft hij ook over zijn contacten met de leden van de Stijkelgroep gesproken.

Uit boven vermeld boekje nemen we blz 39 over, waar ds. Poelchau zijn herinneringen aan de Stijkelgroep als volgt weergeeft:

"Ich stand zu den Holländern in naher und herzlicher Beziehung. Sie hatten ein Jahr im Gefängnis Tegel gesessen, zuerst als Untersuchungsgefangene, später als Verurteilte. Es waren führende und einfluss reiche Persönlichkeiten Hollands unter ihnen. Für einen bestimmsten Gefangenen, so würde erzählt, hatte man drei Millionen Schweizer Franken Kaution gestellt, um ihn zu befreien. Das Reichskriegsgericht ging jedoch auf dieses Angebot nicht ein, und auch er wurde erschossen.

Die Haltung der Holländer war vorbildlich. Je länger die Haft dauerte, um so innerlich geschlossener wurde die Gruppen. Mich berührte die eigentümliche Mischung von stark konservativer Religiosität und Nationalismus.

Ich beobachtete das auch bei den Angehörigen anderer besetzter Länder. Darüber hinaus bekundeten die Holländer eine lebendige Liebe zu ihrer Heimat und für ihre Königin, die sie verehrten. Durch die Härte ihres Schicksals war in ihnen ein kräftiges religiöses Bewusstsein wach geworden. Die zweiunddreißig Holländer der Stijkelgruppe wurden, im Gefangenenwagen eng zusammengepfercht, in zwei Gruppen zu den Schießständen

gefahren. Es wird mir unvergeszlich sein, wie aus dem vergitterten Wagen das Lied:
"Wilhelmus van Nassauen", ihr holländisches Nationallied, erklang.

"... Dem Vaterlande treu
bleib ich bis in den Tod..."

Die Erschieszung dieser tapferen Männer dauerte von acht Uhr bis elf Uhr morgens. Jeder
mann wurde einzeln erschossen."

En ds. Poelchau tekent daarbij aan het eind nog aan:

"Eine ähnliche Grundhaltung fand ich bei Norwegischen Widerstandskämpfern."

VERDERE HERINNERINGEN VAN DS. POELCHAU.

In mijn bezit is een stencil, waarin onder de titel "vrede" ds. Poelchau zijn verdere herinneringen aan
de Stijkelgroep heeft opgeschreven. Het is waarschijnlijk verschenen in 1969, want in dat jaar werd
een deel van de inhoud van het betreffende stencil ook gepubliceerd in het juni nr. van het maandblad
"Aantreden" van de Ned. Ver. van Expoliteke Gevangenen uit de Bezettingstijd.

Ook uit dit gestencilde boekje nemen we een aantal fragmenten over.

"Hoewel ik sinds 1933 veel gevangenen verzorgd heb,
en sinds 1939 ook velen bij hun laatste gang heb
bijgestaan, is mijn herinnering aan deze groep van
de Nederlandse verzetsbeweging nog bijzonder helder,
daar ik de leden ervan gedurende 15 maanden ongeveer
elke week éénmaal bezocht heb.

Het grootste deel van hen was vanaf maart 1942 tot
de terechtstelling op 4 juni 1943 in de gevangenis
"Lehrterstrasse" ondergebracht; degenen die overbleven
nog enkele weken langer.

De gevangenis was ongeveer honderd jaar oud. 't Was een cellengebouw met vijf kruisvormig in één
punt samenkomende lange gangen, en bestond uit vier verdiepingen. Daarom werd daaraan door de
langdurig zittende gevangenen de voorkeur gegeven boven andere gevangenissen, omdat zij van
planken vloeren was voorzien, niet met cementen, zoals in de moderne gevangenissen; het zachtere
hout maakte het leven dragelijker.

De Stijkelgroep was op de derde en vierde verdieping gehuisvest, meestal met z'n tweeën of drieën
in een cel. Enigen, zoals de heer van Hinte en de heer Zanen, of de gebroeders Helmers, met leden
van dezelfde groep, anderen met Belgen, Noren, Polen, Tsjechen, waarvan de meesten k ter dood
veroordeeld werden of waren.

De cellen waren schoon, en in de winter ook wel voldoende verwarmd. Het eten was karig, maar niet
zó, dat de gevangenen werkelijk honger hadden.

Het was natuurlijk een grote blijdschap en hulp voor hen, dat ik door steun van de heer Millenaar,
de Nederlandse vertegenwoordiger, en andere vriendelijke hulp uit Duitsland, steeds weer brood,
sigaretten en chocola kon meebrengen. Maar dat moest wél heimelijk gebeuren.....

Geen van de gevangenen had gedurende al die tijd ook maar enige bezigheid, maar zij verstonden de
de kunst de ledige uren te vullen met schaken en eigen gemaakte spelen, die verboden en steeds
weer afgenomen werden. (Een door mevr. Lotgering-Hillebrand eigen handig gemaakt eenvoudig
kaartspel was te zien op de tentoonstelling "Van mei tot mei" in 1975 in den Haag Red.).

Anderen werkten ijverig aan hun speciale liefhebberijen, leerden b.v. Javaans of Maleis (dat kon,
omdat ze hun leerboeken uit Scheveningen hadden meegenomen!), of bestudeerden ijverig hun
Nieuwe Testament.

Ik had voor allen Hollandse Nieuwe Testamenten kunnen meebrengen, voor zover ze die niet zlf mee
gebracht hadden.

Er waren maar weinig gezangboeken, maar de belang rijkste liederen werden overgeschreven en van
de éne cel naar de andere doorgegeven, zodat ze daar ook gelezen en geleerd konden worden. In 't
bijzonder was de heer van Hinte met dit schrijfwerk bezig, terwijl hij het potlood in de mond had. Hij
had n.1. vroeger door een ongeval beide armen verloren.

De gebroeders Helmers waren de hele dag buiten de cel als ganglopers aan 't werk en droegen door
hun beheerste, stille vastbesloten houding veel bij tot de onderlinge verstandhouding der gehele
groep, en óók dat ze bij de Duitse bewaking in goed in goed aanzien stond.

In de eerste maanden was noch ik, noch de groep als geheel, zich van de ernst van de zaak bewust.

Maar toen in september en oktober, na een proces van zes weken, de 32 doodvonnissen bekend werden, geloofden we dat de fusillering wel spoedig zou volgen.

Ik zag het als mijn taak, de veroordeelden op de dood vr te bereiden en waarschuwde hen, niet naar de advocaten te luisteren, die hen nog hoop gaven.

Toen echter in december de vonnissen nog niet vol trokken waren, hoopten we allen, dat de besprekingen over een uitwisseling met Duitse krijgs gevangenen in Engeland goede gevolgen zouden hebben.

De sergeant majoor, waaronder de afdeling stond, was een menselijkdenkend oudere man, die, tegen de regels in, de terdoodveroordeelden niet dag en in de boeien zette, maar ze als gewone gevangenen ongeboeid liet. Ok bij de dagelijkse beweging in de open lucht, die ongeveer twintig minuten duurde, mochten ze ongeboeid blijven.

Deze man liet zich k overhalen mijn verzoek om een gemeenschappelijke godsdienstoefening voor deze groep te houden, dóór te geven. Dit verzoek betekende daarom zo iets geweldig in 't kader van het gevangeniswezen uit die tijd, omdat deze gevangenen zogenaamde "N.N."gevangenen waren, dat betekende, dat ze volgens een speciaal bevel van Himmler in "nacht en nevel" moesten verdwijnen. Daarom mocht ook aan de naaste familieleden niets over hun verblijfplaats bekend worden gemaakt. Tot mijn grote verbazing en tot mijn vreugde werd aan mijn verzoek voldaan, en toen kon ik op 10 dec. 1942 in de gevangenis kerk een godsdienstoefening met hen houden, gevolgd door een viering van het Heilig Avondmaal.

De liederen, die daarbij gezongen werden, waren ook uit 't Nederlandse gezangboek overgeschreven, en werden dus in het Hollands gezongen.

De liederen waren de volgende:

- a. Gezang 166 : 1, 3 en 4.
Halleluja, lof gezongen,
Jezus Christus, onze Heer!

Halleluja, 't loflied rijze
Hem, die onze banden slaakt!

Amen, Jezus Christus, amen!
Ja, Gij zult in 't groot heelal
't Rijk der duisternis beschamen,
tot het niet meer wezen zal.

- b. Gezang 53 : 1, 2 en 3.
Wees gegroet, gij eersteling der dagen,
morgen der verrijzenis.

Op Uw woord, o Leven van ons leven,
werpen wij het doodskleed af.

In Uw hoede zijn wij wel geborgen.....

- c. Gezang 217 : 1, 3 en 8.
Komt, laat ons voortgaan, kind'ren,
want de avond is nabij.....

Niet lang zal 't lijden duren.....

- d. Gezang 244 ; 3 en 4.
Nooit kan 't geloof te veel verwachten.

Komt, reisgenoten, 't hoofd omhoog!

Ze waren door de gevangenen zelf uitgezocht en werden door de heer Stoppendaal, ook één der terdoodveroordeelden, zó prachtig op het orgel begeleid, dat één van de Duitse mannen van de wacht de tranen in de ogen sprongen.

De maanden gingen voorbij, en er trad geen verandering in. Met Kerstmis was er, zoals steeds, géén bericht uit het Vaderland, en het grote verlangen naar de geliefden thuis en de onzekerheid over hun lot, werden in deze dagen bijzonder brandend en smartelijk gevoeld.

Een kerstboom stond in het midden van de gevangenis, daar waar alle tezamen kwamen en waarlangs iedere gevangene voorbij ging als hij naar buiten ging om te luchten. In de cellen zèlf had ik maar een klein dennetakje kunnen brengen.

Op 4 februari 1943 kon ik de groep nog eens bij het Heilig Avondmaal verenigen, en 22 april 1943 in een lijdensdienst.

Weer begeleidde de heer Stoppendaal de liederen.

Omdat ik geen Hollands spreek, sprak in de gebeden uit in het Duits. Ik had ze echter uit de Ned.Herv.litugie van 't gezangboek overgenomen, zodat ze aan de meesten bekend waren en voor hen een stukje "Thuis" betekenden.....

Tot onze schrik en verbazing kwam toen toch begin juni de boodschap, dat het vonnis aan de meesten voltrokken zou worden.

Toen het hen werd meegedeeld verloor geen van hen zijn zelfbeheersing. Ze gingen op elkaar toe, omarmden elkaar en namen afscheid van elkaar en van de vrienden die zouden achterblijven. Daarna schreven ze de afscheidsbrief.

Omdat ze "N.N" gevangenen waren wist ik, dat de brieven hun doel nimmer zouden bereiken, maar eenvoudig in map (dossiers) gedaan zouden worden.

Ik gaf daarom nog een stuk papier van mezelf met de geheime mededeling, dat ze een tweede brief moesten schrijven, die niet door de censuur zou gaan, maar die ik persoonlijk na het einde van de oorlog naar Holland zou brengen.

Desgelijks deed ook de R.K. geestelijke, Pfarrer Kreutzberg, die voor de drie R.K. der groep aanwezig was.

Deze brieven, en verschillende persoonlijke herinneringen en souvenirs, en bijna alle Nieuw Testamenten heb ik, om ze bomvallen veilig te bewaren, onder de dikke kerktoren in de gevangenis in Tegel verborgen, waar ik zelf ook mijn eigen persoonlijke waardevolle voorwerpen verstopt had.

Dit alles, zo ook de brieven, zijn bij de opening van de gevangenis door de Russen geplunderd en vernield. En enkel N.T. is door de schoonmaakster in Berlijn teruggevonden, en naar Holland gestuurd, een kostbaar bezit voor de echtgenote, Mevr. Neuteboom, en voor de hele Stijkl groep, omdat het vol staat met bemerkings over het leven gedurende deze vijftien maanden en een getuigenis is van de diepe innerlijke vrede van de gehele groep.

Geen spoor van haat leefde in hen, alleen een diepe ernst.

VREDE en VERZOENING zijn de woorden, die in dit N.T. onderstreept zijn.

Na verloop van ongeveer een uur verzamelde ik allen in de kerk, om het laatste Heilig Avondmaal te houden. De heer Stoppendaal was zo beheerst, dat hij weer het orgel wilde bespelen. Wij konden niet aan zijn verzoek voldoen, omdat iedereen zo vroeg nog sliep in de gevangenis.

De woorden in het teken van de dienst stond, waren Colossenzen 3:24:

"Bedenk de dingen die boven zijn,
niet die op de aarde zijn.

Want gij zijt gestorven en Uw leven is verborgen met Christus en God.

Wanneer nu Christus zal geopenbaard zijn, die ons leven is,
zult ook gij met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid".

Deze woorden waren de uitdrukking van dit, wat in ons allen leefde. Waarachtig deze mensen waren in dit ogenblik al gestorven. Zij hadden het ergste van het sterven al achter de rug, het afscheid van deze wereld en hun geliefden van wie ze bijna allen portretten op hun tafeltje hadden staan.

De laatste gang duurde ongeveer een half uur.

Met zat samengeperst in een overvolle gevangeniswagen, maar het was geen tocht vol wenen en klagen, maar een getroost "naar huis gaan". En terwijl zij reden zongen zij het zesde en zevende vers van hun volkslied:

"Van al die mij bezwaren
en mijn vervolgers zijn,
mijn God, wil toch bewaren
de trouwe dienaar dijn!"

met deze woorden gingen zij in de dood.

Ik heb hen allen tot het laatst vergezeld, voor zover zij protestant waren, de Room-Katholieken werden door een R.K. geestelijke bijgestaan.

Geen klaagtoon kwam over hun lippen.

Ook geen woord van haat of verbittering.

In het enig overgebleven N.T. dat gevonden is staat bij Markus 13:7 en 8 de opmerking : "Jesaja 45: 115.

GOD MAAKT VREDE EN OORLOG

De Stijkelgroep.

Door: W.A. Brug. Deel VII

DE AFSCHEIDSBRIEF VAN HAN STIJKEL

Geliefde Pipa!

Als je dit briefje krijgt, ben ik vanuit dit bekende en toch zo mysterieuze leven tot het grote onbekende overgegaan. Laat niemand over deze levenswisseling bedroefd zijn, en wees het zelf ook niet ontdaan van het materiële lichaam, dat ik altijd als een belemmering heb gevoeld, ben ik waar God wil. Bovendien: je moet alle dingen steeds in verhouding zien: Wat is dit korte aardse leventje gemeten naar het Eeuwige, waarin wij ook onze taak vervullen.

Het is alleen het vasthouden aan hetgeen men bezit noemt (en hoe onzeker is dat bezit) en de vrees voor het Onbekende, dat voor sommige mensen de "dood" tot een te vrezen gebeurtenis maakt. Doch voor allen komt éénmaal de gang door die geheimzinnige poort, die voor mijn diepste overtuiging slechts van de éne naar de andere Levensvorm voert.

Ver boven dit aardse bestaan, boven "de geboorte" en boven "de dood" uit gaat de zekerheid van het eeuwige Rijk van de Logos. Mijn gehele verblijf hier op aarde ben ik mij van "die vonk van God in mij" bewust geweest, en ook gedurende mijn gevangenschap heeft het licht er van mijn pad ononderbroken beschenen, zodat ik geen momenten van twijfel of moedeloosheid heb gekend. Dat alleen al is een zegen zó geweldig en zó rijk, dat hij boven al het aardse uitgaat. Je moet niet denken dat ik het aardse daarom versmaad. Geenszins! Integendeel zelfs: de ervaringen worden er door verdiept en op een bewuster plan gebracht.

Daarom kan ik ook vanuit dieper erkentelijkheid dan wanneer ik dit Eeuwigheidsbesef niet had bezeten, dankbaar zijn voor al het goede dat ik hier genieten mocht, dankbaar ook voor jou grote liefde, waarmee ik mij gelukkig voelde, meer dan ik eigenlijk waard was. En nu: hier zien we elkaar niet weer. In een andere levensvorm misschien, zo God wil. Laat ons dan in liefde en dankbaarheid herdenken wat wij in elkaar bezaten. En laat geen droefheid, maar vooral ook geen haat of wraak die sfeer verstoren.

Ik deed wat ik meende dat mijn taak was. Ook de Duitsers deden dat. En lees dan het woord van Jezus als hij zegt: "GIJ ZOUDET GEEN MACHT HEBBEN TEGEN MIJ. INDIEN HET U NIET VAN BOVEN GEGEVEN WARE". Wat zullen wij dan murureren? Tegen God's beschikkingen? Het goede wèl, en wat wij als onaangenaam voelen, niet aanvaarden?

Hoe kortzichtig en kleingelovig! God doet altijd voor ons allen het allerbeste, ook al zien wij het soms nog niet.

Geliefde Pipa, een innige zoen en een hand.

Han.

(Dit briefje, op een stukje papier van 14 bij 10 cm., aan beide zijde beschreven, gaf Han Stijkel op 1 sept. 1942 tijdens de rechtszitting in Berlijn aan Mej. van Deth, met het verzoek het indien mogelijk aan zijn vader te geven.

"U zult er wel levend doorkomen", zei hij toen tegen haar, "maar ik waarschijnlijk niet".

Mej. van Deth bewaarde het al de jaren van haar gevangenschap, tot aan de bevrijding, in een lege tandpastatube, en kon het toen, na haar gang door diverse gevangenissen, inderdaad aan de heer Stijkel Sr. in Den Haag overhandigen)

33 Netherlanders Killed by the Germans

Word of the execution of 32 Netherlanders in Berlin was received in Londen on Jan. 3 with receipt of a copy of the Netherlanders underground paper Het Parool.

These executions were never announced in Holland.

The paper said the 32 executed were part of a group of 39 Dutch citizens who were sentenced to death in the Germans caital on Sept. 29, 1942, seven of whom were Inter pardoned. The death sentences, Het Parool said, were carried out last June 4.

Among these executed, according to the paper, were J.STIJKEL,

C.J. GUDE, M.HOCK, GEN.S.HASSELMAN, COL.J.P.BOLTEN, W.HELMERS, J.F.HELMERS,

LIEUT.C.WOLZAK, E.HONING, P.H.DE JONG, J.GROOT, E.SMIT, D.DE VRIES, J.NEUTEBOOM, J.LOTGERING, M.HESS, P. DE HONING, J.VROLIJK, H.ZANEN, R.COSTELLIE, B.H.BLOEMBERGEN, W.WAGENAAR, G.VAN DER MAREL, H.ERO, J.E.THOMAS, B.DAVIDSON, J.NABER, J.J.DE VRIES,H.STOPPEDAAL AND C.DRUPSTEEN.

Those pardoned were indentified only by their last names as BAND, JELIER, VAN DER HONERT, MORET, VAN HINTE, GLAZENBURG and MRS. HILDEBRADT (or HILLEBRANDT) LOTGERING.

In May, 1942, the Aneta news agency reported advices from Sweden and Switzerland saying that MAJ.GEN. H.D.S.HASSELMAN, 62, Commander of the Netherlands Army Supply Service, was one of a group of 96 persons, mostly officers, sentenced to death on charges of " attempted violence against the occupying forces."

JONKHEER M. DE JONGE, director of the Dreathe Canal Co, was taken from his home at Hoogeveen in occupied Holland by the germans an executed without a trail a few hours later, Het Paiool also disclosed. Netherlands Policeman were told to inform Mrs. de Jonge that her husband's remains had been buried in a cemetery at Ruinen where they "could be obtained after the war."

The paper said: "We are unable to express in words the cowardice of such a murder. " The killing of De Jonge and two other citizens of Hoogeveen was reported previously by another Netherlands underground aper, wich charged taht "wild terror rules today in Holland," revealing a numer id incidents in wich the German "Green Polive" had killed or injured persons in Holland's notheastern proviaces through indiscriminate use of their rules. The paper attributes the situation to the fact that "The Germans have reached a state of desperation and shrink from nothing in attempting to pesipone the day of their doom. The Germans no longer care what happens to us as long as they get our men and our souls."

1001 1944 " Knickerbocker Weekly"

Rouwbeklag van koningin Wilhelmina
's Gravenhage, 14 augustus 1946.
Paleis Noordeinde.

De Heer A. Stijkel,
's Gravenhage

Door zijn grote illegale activiteit heeft Uw zoon Johan Aaldrik de naam Stijkel vereeuwigd aan een landelijke verzetsbeweging, wier taak vooral bestond in het organiseren van een uitgebreid lichaam, dat de geallieerde ook tot grote steun kon zijn.
Door verraad echter werd hij op 2 april 1941 gearresteerd en moest hij op 4 juni 1943 tezamen met 32 andere goede Vaderlanders het hoge offer van zijn leven geven, een gevolg van ontwrikbare trouw aan het vaderland.
Ik kom U bij dit zware verlies Mijn oprechte deelneming betuigen. Het is Mij bekend dat U zelf steeds Uw zoon met raad en daad hebt bijgestaan, terecht moogt U met trots op hem terugzien. Ook ikzelf zal steeds met volle bewondering zijn daden blijven gedenken.
(w.g.) WILHELMINA.

NA DE OORLOG.

na de oorlog werden de stoffelijke resten van de leden van de "Stijkelgroep" gevonden in een graf in Döberitz in de Russische bezettingszone.
Zij werden naar Nederland overgebracht en aldaar begraven na een rouwdienst in de Grote Kerk in Den Haag.

DE ROUWDIENST.

deze werd gehouden op 1 augustus 1947. Slechts genodigden hadden toegang tot de kerk, die geheel gevuld was.

Vóór de kansel was de met roodwitblauw bedekte baar opgesteld, waarbij namens H.M. Koningin Wilhelmina een krans werd gelegd.

Sprekers tijdens deze dienst waren:

De toenmalige burgemeester van Den Haag, Mr. W.A.J. Visser.

Ir. H. Glazenburg de enige mannelijke overlevende van de naar Berlijn

overgebrachte leden van de Stijkelgroep.

Ds. A.K. Straatsma, Ned. hervormd predikant in Den Haag.

Het orgel werd tijdens de dienst bespeeld door Adriaan Engels.

Het Zaans Kamerkoor zong het "Ecce Quomode Mofitur" van Handel.

Ir. Glazenburg zei in zijn toespraak o.a.: "De Stijkelgroep was samengesteld uit zeer heterogene elementen; men vond er de soldaat en de generaal, de ambachtsman en de ingenieur, de visser en de landarbeider."

De tekst van de prediking van ds. Straatsma was Hebr. 11:13

"Deze allen zijn in het geloof gestorven,
de beloften niet verkregen hebbende,
maar hebben dezelve van verre gezien en geloofd en omhelsd,
en hebben beleden dat zij gasten en vreemdelingen op de aarde waren.

Ds. Straatsma zei o.a. het volgende: "De leden van de Stijkelgroep leefden allen met dezelfde belofte, die der komende vrijheid. Deze mannen en vrouwen leefden in de spanning tussen de achtbare werkelijkheid van het wereldgebeuren en de onzichtbare werkelijkheid van de belofte, de spanning tussen leven den dood. De wereld leeft voort bij de gratie van hun offer. Moge ons dat meer en meer bewust worden in deze tijd".

Daarna zong het koor: "Zie, hoe de rechtvaardigde sterft, en niemand neemt het ter harte!".

DE TERAARDESTELLING

Na afloop van de dienst vormde zich een stoet, die de door loting aangewezen baar van één van de leden van de Stijkelgroep naar de begraafplaats "Westduin" begeleidde.

Toen de kist de kerk werd uitgedragen speelde het Stafmuziekcorps van het Regiment Stoottroepen uit Den Bosch de Treurmars van Chopin.

de lijkwagen was bedekt met de Nederlandse driekleur.

In de stoet liepen o.a. meer:

vertegenwoordigers van diverse groeperingen uit de illegaliteit.

vertegenwoordigers van verenigingen, waarvan de betrokken leden van de Stijkelgroep lid waren geweest.

een deputatie van de gemeentepolitie van Den Haag.

een afdeling van de B.S.

'nabestaanden en vrienden van de slachtoffers.

Het was een lange stoet, die zich via Torenstraat, Vondelstraat, Zoutmanstraat en de Laan van Meerdervoort in de richting van "Westduin" begaf. Overal langs de route zag men vlaggen halfstok hangen en tienduizenden hadden zich langs de kant van de weg geschaard.

Toen de kist met het stoffelijk overschot van het onbekende lid van de Stijkelgroep met militaire eer in de groeve was neergelaten, werd aan de graven door de volgende personen het woord gelaten:

Jhr. W. Roll, oud-commandant van de Ordedienst (O.D.)

Luitenant-Admiraal b.d. J. Th. Fürstner.

Mr. B.W. Stomps, voorzitter van de ver. voor Ex-politieke gevangenen.

Daarna speelde de Koninklijke Militaire Kapel het Wilhelmus en loste een vuurpeleton een eresalvo. Vervolgens werd nog het woord gevoerd door:

Ds. A.K. Straatsma en

de heer W. Wagenaar, vader van de gefussilleerde Wim Wagenaar, die sprak namens de nabestaanden.

De bijeenkomst werd besloten met het bidden van het "Onze Vader" door ds. Straatsma en met het zingen van "Wilt heden nu treden".

(Het laatste deel van deze artikelen serie volgt in het decembernummer)

DE STIJKELGROEP

=====

door: W.A. Brug.

(deel VIII, laatste deel)

HET PROCES TEGEN DE VERRADERS

Het proces tegen de twee verraders van de Stijkelgroep werd in mei en juni 1948 in Den Haag gevoerd voor het Bijzonder Gerechtshof, dat zitting hield op de Kneuterdijk.

Van Weezel woonde de zitting liggende op een brancard bij, omdat hij inmiddels door kinderverlamming invalide geworden was.

Er werden tijdens het proces 31 getuigen gehoord, waaronder een aantal leden van de Stijkelgroep.

Mevr. van Deth getuigde o.a. dat van Weezel bij haar arrestatie aanwezig was geweest en dat

enkele van haar mede-gevangenen ook al tijdens de gevangenschap van Weezel als n der verraders hadden aangewezen.

Ook de vader van Han Stijkel behoorde tot de getuigen en hij vertelde o.a. dat hij al op de avond vóór de arrestatie van zijn zoon bij de haven van Scheveningen thuis was gearresteerd en naar het Binnenhof gebracht.

Van Dam had zich aan de Koning voorgesteld als "Gaaikema", (een schuilnaam, bedacht door van Dam 's baas bij de S.D. Lorenz - deze Lorenz was hoofd van de Economische Afdeling van de S.D. en deed zo nu en dan ook "iets" aan strijd tegen het verzet)

Van Weezel had beweerd dat een goede kennis van hem, een zekere Gaaikema, graag naar Engeland wilde en er wel een bedrag van fl. 50.000,= voor over had.

Bij de tweede ontmoeting tussen Koning en van Weezel in het café "Den Hout" aan de Bezuidenhoutseweg was "Gaaikema" zelf aanwezig en de Koning werd gearresteerd.

De verdedigers van de beide verdachten waren:

voor van Dam: mr. G.A. Vos.

voor van Weezel: Mr. Dr. K.W.P. Klaassen.

De eis tegen de beide verdachten was de doodstraf, die bij de uitspraak veertien dagen later gewijzigd werd in 20 jaar gevangenisstraf met aftrek van voorarrest.

Tijdens het proces kwam ook de naam ter sprake van een zekere Johnny Ligten, óók al genoemd bij het proces tegen van der Waals, maar de rol van deze persoon kon niet geheel uit de doeken worden gedaan.

Wél werd bekend, dat Schreieder, de man van het Engeland-Spiel, tijdens zijn proces ook reeds van Weezel had genoemd als de verrader van de Stijkelgroep.

STIJKELMONUMENT.

OPROEP TOT MEDEWERKING AAN HET NEDERLANDSE VOLK.

(juni 1949).

Vandaag is het zes jaar geleden dat drs. Johan Aaldrik Stijkel, de grondlegger van het Nederlandse ondergrondse verzet tegen de Duitse overheersing met 31 van zijn medewerkers te Tegel bij Berlijn werd gefusilleerd.

Op 30 en 31 mei j.l. hebben degenen die schuldig worden geacht aan de dood van deze verzetsstrijder voor het Bijzonder Gerechtshof te 's Gravenhage terecht gestaan.

Verwijzende naar hetgeen terzitting door vele getuigen naar voren was gebracht, moest de Procureur-Fiscaal verklaren dat de naam Stijkel voor altijd aan het Nederlands verzet is verbonden. Ondergetekenden zijn van mening, dat drs. J.A. Stijkel als één van Neerlands edelste zonen in blijvende herinnering dient te worden geëerd.

Opdat ons volk zal kunnen tonen dat het offer, dat Han Stijkel voor ons aller vrijheid heeft gebracht, naar waarde wordt geschat, willen ondergetekenden de stichting van een waardig monument, waarin het gehele Nederlandse verzet wordt geëerd, met klem van harte aanbevelen. Indien 30.000 Nederlanders ieder slechts f.1,= storten op giro.....van het bankierskantoor R. Mees en Zonen te 's Gravenhage, onder het motto "Stijkelmonument" zal het mogelijk zijn dat er te 's Gravenhage een monument verrijst waarmee het Nederlandse volk metterdaad bewijst de gebrachte offers voor de vrijheid niet te vergeten.

Prof.Dr.P.N.U. Harting, Amsterdam.

Dr. Joh. H. Schreurer, Voorburg.

Ds. A.K. Straatsma, 's Gravenhage.

I.P.A. van Voorst van Beest, 's Gravenhage.

Gecommitteerden voor de uitvoering van het Stijkelmonument:

F. Schaaff, Bazarstraat 52, tel.....'s Gravenhage.

+++++

ONTHULLING MONUMENT STIJKELGROEP.

Het op de begraafplaats "Westduin" opgerichte monument werd op 4 mei 1953 onthuld door de burgemeester van Den Haag, F.M. A. Schokking. Bij deze onthulling was ook de gevangenispredikant uit Berlijn, ds. H. Poelchau, die zo veel voor de gevangenen heeft gedaan, aanwezig.

Het monument werd vervaardigd door de beeldhouwster Marian Gobius.

Het bestaat uit een bakstenen muur, waarin rechts een hardstenen plaat met de namen van de gevallen is geplaatst.

Links vóór de muur bevindt zich een knielende figuur, in een houding van algehele overgave. Tweemaal per jaar wordt bij het monument, en bij de graven van de op "Westduin" liggende Geallieerde piloten, een herdenking gehouden: op de avond van 4 mei en op of omstreeks 18 november (Wapenstilstandsday Eerste Wereldoorlog.)

MONUMENT.

Dit teken spreekt van vele dingen,
Wekt golven van herinneringen
Aan leven, dat in dood verwon
Wij staan in stilte te gedenken
Hoe macht hun kwetsbaar lijf mocht krenken,
Maar nooit hun ziel bedwingen kon.

Zij vielen als gevelde eiken,
Omdat zij nimmer wilden wijken
Voor bruto geweld of wrede daad
Hun moed wordt in ons woord geprezen :
Wat hebben wij in eigen wezen
Dat banden met het sterven slaat ?

Hun ziel werd fel van leed doortogen,
Doch stond alléén voor God gebogen
In 't allerlaatste, zwaarste uur
Laat Heer, ook ons de teek'nen dragen,
Van wat hun heldenmoed bleef schragen,
En branden deed als heilig vuur.

Gedenken willen wij tezamen
Als laatste boodschap staan hun namen
Gebeiteld in een stenen kleed
Wij willen 't enig antwoord geven
Door daden van persoonlijk leven :
DAT NIEMAND ONZER HEN VERGEET .

M. van Wichen.

LITERATUUR LIJST OMTRENT DE STIJKELGROEP .

1. Maandblad "Aantreden", 31 mei 1948.
2. Maandblad "Aantreden", aug. 1968.
3. Maandblad "Aantreden", juni 1969.
4. "Appel". Korpsblad Gemeentepolitie Nijmegen, mei 1968.
5. Vraaggesprekken met Mevr. M.S. van Deth, Den Haag.
6. Ir. H. Glazenburg: "Toespraak in de Grote Kerk in Den Haag op 1 augustus 1947".
7. "Haagsche Courant". Artikelenreeks, april/mei 1948.